

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Státní a nestátní sektor v oblasti migrace a integrace

Světlana Porsche

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

STÁTNÍ A NESTÁTNÍ SEKTOR V OBLASTI MIGRACE A INTEGRACE

Světлана Porsche

Recenzentka:

Mgr. Jana Gabrielová, PhD.

© Mgr. Světлана Porsche, 2019

© ZSF JU v Českých Budějovicích, 2019

ISBN 978-80-7394-765-1

Obsah

Úvod	5
1 Vymezení pojmů migrace a integrace	7
1.1 Migrace	8
1.2 Mezinárodní ochrana	8
1.3 Integrace cizinců a azylantů	10
1.4 Státní integrační program	11
2 Státní sektor v oblasti migrace a integrace cizinců	13
2.1 Ministerstvo vnitra	13
2.2 Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky	15
2.3 Správa uprchlických zařízení	16
2.4 Policie České republiky (PČR)	17
2.5 Další ústřední orgány a meziresortní orgány	18
2.6 Zásady migrační politiky	21
2.7 Centra na podporu integrace občanů třetích zemí	22
3 Nestátní organizace v oblasti migrace a integrace cizinců	25
3.1 Neziskové organizace působící v oblasti migrace	25
3.1.1 Slovo 21	26
3.1.2 Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)	26
3.1.3 Poradna pro integraci	27
3.1.4 Centrum pro integraci cizinců (CIC)	28
3.1.5 META	29
3.1.6 InBáze	29
4 Neziskové organizace působící v sociálních, humanitárních a jiných oblastech	31
4.1 Člověk v tísni	31
4.2 La Strada	32
4.3 Charita Česká republika	33

5	Konsorciurn neziskov3ch organizaci	36
6	Mezin3roodn3 organizace	38
6.1	3rad vysok3ho komisaře OSN pro uprchl3ky (UNHCR).....	38
6.2	Mezin3roodn3 organizace pro migraci (IOM)	39
7	Specifick3 projekty v oblasti migrace a azylu	41
7.1	Zdravotn3 humanit3rn3 program MEDEVAC.....	41
7.2	Program podpory p3i pot3r3n3 neleg3ln3 migrace	42
7.3	Program podpory a ochrany ob3t3 obchodov3n3 s lidmi	44
7.4	P3es3dlov3n3.....	47
7.5	Relokace	48
7.6	Aplikace dublinsk3ho nař3zen3.....	49
7.7	P3es3dlov3n3 krajan3.....	49
7.8	Projekt Ukrajina	51
7.9	Reřim Ukrajina	51
7.10	Dobrovoln3 n3vraty zajiřřovan3 Ministerstvem vnitra 3esk3 republiky	52
7.11	St3tn3 integrační program.....	53
8	Zpr3va o situaci v oblasti migrace a integrace cizinc3 na 3zem3 3esk3 republiky	57
9	Terminologick3 slovn3k	62
10	Použit3 a doporučen3 literatura	71
11	Seznam použit3ch zkratek	74

Úvod

Migrace je nedílnou součástí dnešního globalizovaného světa a nelze ji přehlížet a předstírat, že se nás netýká a že ji z našich životů můžeme jednoduše vytěsnit. Po takzvané uprchlické krizi je tento pojem slyšet a vidět nejen ve zprávách a titulcích novin, ale stal se i součástí diskusí celospolečensky. Často jsou pojmy migrace a uprchlictví spojené s negativními emocemi a pocity ohrožení území, národní identity a strachu z budoucna. V emotivních projevech zaznívá, že to vše nikdo nekontroluje a neřídí.

Podle Ministerstva vnitra na území České republiky skutečně zaznamenáváme velký nárůst cizinců. Od roku 1993 do konce roku 2018 došlo k sedminásobnému nárůstu počtu cizinců na území ČR. K 31. prosinci 2018 bylo evidováno 566 931 přechodně a trvale pobývajících cizinců. Více než polovina z nich (cca 51,2 %) měla v ČR povolen trvalý pobyt. Přibližně 59 % evidovaných cizinců pocházelo z tzv. třetích zemí, tedy států mimo EU/EHP a Švýcarska. Nejpočetnější skupinou cizinců byli státní příslušníci Ukrajiny (131 709 osob), dále občané Slovenska (116 817), Vietnamu (61 143), Ruska (38 223) a Polska (21 279). U cizinců, kteří na území České republiky mají přechodný pobyt, převažuje jako účel pobytu zaměstnání (46,6 %), dále sloučení rodiny (17,4 %), studium (9,1 %) a podnikání (7,3 %). Nárůst počtu osob byl způsoben zejména pracovní migrací, protože ekonomika státu vyžaduje nové pracovní síly.

Cílem této práce je představit státní orgány a nestátní organizace, které participují na poli migrace a integrace cizinců, rozhodují o pobytu cizinců nebo vyhoštění z České republiky, udělují azyl, pomáhají potřebným a lobují za změnu zákona, jež přispěje k soužití minority a majoritní společnosti. Představíme řadu projektů, které byly cíleně zřízeny pro specifické skupiny cizinců nebo reagovaly na změny v českém ekonomickém a politickém vývoji.

1 Vymezení pojmů migrace a integrace

Klíčová slova: azylant; cizinec; imigrant; integrace; mezinárodní ochrana; migrace; uprchlíctví

V této kapitole vyjmenujeme pojmy, které jsou spojené s problematikou migrace a azylu. Rozklíčujeme rozdíl mezi pojmy cizinec, migrant a uprchlík, azylant a další. Zaměříme se na zásady migrační politiky České republiky a koncepci integrace cizinců a uprchlíků.

Zásady migrační politiky formulují priority České republiky v oblasti migrace, integrace a mezinárodní ochrany a reagují tak na současnou diskusi k těmto tématům a potřebu jasně vyjádřit postoje České republiky. Zároveň si kladou za cíl otevřít diskusi a dále posílit informovanost jak odborné, tak širší veřejnosti o otázkách migrace. Zásady jsou řazeny prioritně s ohledem na bezpečnostní aspekty migrace (představující průřezový element těchto zásad), zároveň však zastupují základní tematické okruhy.

Strategie migrační politiky migrační problematiku pokrývá v celém jejím rozsahu. Je rozčleněna do 7 tematických modulů odpovídajících jednotlivým stěžejním zásadám. Kromě bezpečnosti státu, představující průřezový element Strategie, se jedná o následující tematické okruhy:

- 1) integrace cizinců;
- 2) nelegální migrace a návratová politika;
- 3) mezinárodní ochrana;
- 4) vnější dimenze migrace (včetně rozvojových a humanitárních aspektů);
- 5) volný pohyb osob v rámci EU a schengenského prostoru;
- 6) legální migrace;
- 7) provázanost se společnými politikami EU v oblasti migrace.

1.1 Migrace

V dnešní době je migrace chápána jako pohyb osob nebo jejich skupin, a to přes hranice nebo na území jednoho státu. V podstatě se jedná o pohyb populace v nejširším slova smyslu, tedy jakýkoli přesun obyvatel z místa na místo, bez ohledu na motiv, rozložení a časový horizont.

Migrantem je podle OSN každý člověk, který překročí mezinárodně uznávané hranice a v cizině se zdržuje déle než jeden rok, nehledě na příčiny a způsoby migrace. Tato definice nezohledňuje krátkodobě cestující osoby, jako jsou turisté, podnikatelé nebo sezonní dělníci.

Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie. V oblasti migrace a integrace cizinců nejčastěji hovoříme o cizincích třetích států, jde o cizince pocházející ze zemí mimo EU, kteří v České republice žijí na základě povolení k pobytu.

Migrace je realizována buď dobrovolně, tzn. na základě vlastního rozhodnutí, nebo pod nátlakem, který je na dotyčnou osobu vyvíjen, tzn. že člověk musí své teritorium změnit proti své vůli. Ať už se jedná o dobrovolnou, či nedobrovolnou migraci, má to vždy určitý dopad jak na místo, odkud dotyčný odešel, tak na místo, kde se nyní nachází. Ne každý pohyb člověka lze označit za migraci. Migrace má zpravidla **tři dimenze**: změnu bydlení, změnu zaměstnání a proměnu v sociálních vztazích. Cizinci se na území jiného státu nacházejí na základě různých účelů: zaměstnání, podnikání, studium, sloučení s rodinou aj.

Podmínky vstupu a pobytu cizince na území České republiky upravuje **zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců**.

1.2 Mezinárodní ochrana

Podmínky vstupu a pobytu cizince, který požádá o udělení mezinárodní ochrany na území ČR, a pobyt azylanta a osoby požívající doplňkové ochrany na území upravuje **zákon č. 325/1999 Sb., o azylu**.

Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany nebo azylu se rozumí cizinec, který požádal v ČR o mezinárodní ochranu, nebo cizinec, který podal žádost o udělení mezinárodní ochrany v jiném členském státě EU, je-li ČR příslušná k jejímu posuzování.

Uprchlíkem je osoba, která opustila území domovského státu z důvodu pronásledování a splňuje definiční znaky uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant.

Azylantem se rozumí cizinec, kterému byla podle výše uvedeného zákona udělena mezinárodní ochrana, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu. Mezinárodní ochrana se uděluje buď ve formě azylu, nebo doplňkové ochrany. Na azylanta se vztahují stejná práva a povinnosti jako na cizince s trvalým pobytem (např. uplatnění na trhu práce nebo v oblasti sociálního zabezpečení). Doplňková ochrana je na rozdíl od azylu udělována na dobu určitou a po této době je přezkoumáváno, zda trvají důvody, pro které byla udělena.

Azyl je udělen cizinci, který je pronásledovaný nebo má odůvodněný strach z pronásledování z důvodu rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů ve státě, jehož má občanství, nebo pokud nemá občanství v místě trvalého bydliště, a pokud ho nedokáže tento stát ochránit, nebo osoba nemůže z důvodu takového nebezpečí jeho ochranu přijmout. Azyl je udělován na dobu neurčitou. Azylanti mají přístup na trh práce, do systému veřejného zdravotního pojištění, sociální podpory, školství atd. za stejných podmínek jako občané ČR.

Doplňková ochrana

Doplňková ochrana je udělena cizinci, který nesplňuje kritéria pro udělení azylu, ale existují důvodné obavy, že by v případě návratu osobě hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy (trest smrti, mučení, nelidské či ponižující zacházení, ohrožení života civilisty a lidské důstojnosti z důvodu ozbrojeného konfliktu či svévolného násilí) a nemůže nebo není ochotna z důvodu takového nebezpečí využít ochrany státu, jehož je občanem, nebo kde měla poslední trvalé bydliště. Doplňková ochrana je udělována na dobu určitou, zpravidla dvou let. Při jejím prodloužení je ověřováno, zda důvody ochrany trvají. Pokud ne, ochrana je osobě odejmuta. Držitelé doplňkové ochrany (doplňkáři) mají přístup na trh práce, do systému veřejného zdravotního pojištění, sociální podpory, školství atd. za stejných podmínek jako občané ČR.

Podle statistik MV ČR V roce 2018 bylo v ČR podáno celkem 1 702 žádostí o mezinárodní ochranu. Nejvíce žadatelů pocházelo z Ukrajiny

(415), dále z Gruzie (169), Kuby (154), Arménie (117), Vietnamu (100), Uzbekistánu (98), Ruska (90) a Iráku (65). Ve stejném období roku 2017 bylo podáno 1 451 žádostí, tzn. že v meziročním srovnání bylo letos podáno o 17 % žádostí více. V roce 2018 (k 30. listopadu) byl azyl udělen 42 cizincům a doplňková ochrana 109 cizincům (v roce 2017 získalo azyl 29 osob a 118 byla přiznána doplňková ochrana).

1.3 Integrace cizinců a azylantů

Integrace cizinců je proces umožňující cizincům postupně se začlenit do české společnosti. Cílem integrační politiky je podpořit integraci jako proces, který vede k bezproblémovému a oboustranně prospěšnému soužití cizinců a majority, k budování vědomí sounáležitosti a spoluodpovědnosti za společné soužití a vybudování vzájemně provázané a komunikující společnosti. Integrace cizinců je pro zachování sociální soudržnosti společnosti, pro její ekonomický, sociální i kulturní rozvoj klíčová. Nedostatečná nebo neúspěšná integrace přináší riziko vytváření uzavřených komunit cizinců, sociální fragmentace společnosti a vytváření paralelních společenských struktur, nárůstu xenofobie, netolerance a extremismu ve společnosti.

Integrační politika směřuje k podpoře soběstačnosti cizinců tak, aby byli schopni důstojného života v ČR a sami sebe dokázali vnímat jako součást této společnosti, znali svá práva a povinnosti, orientovali se ve zvyklostech a způsobu života v novém prostředí, byli schopni komunikovat v češtině, byli sociálně i ekonomicky samostatní a soběstační a měli dostatek informací o tom, kde v případě potřeby naleznou pomoc a podporu.

Hlavním cílem Koncepce je udržení a další rozvoj proaktivní integrační politiky na národní, regionální i lokální úrovni, dále pak posílení informovanosti cizinců i majority a prohloubení komunikace se širokou veřejností o problematice migrace a integrace ve vztahu k občanům i k cizincům.

Integrace je komplexní problematika, která se dotýká mnoha oblastí.

Cílovou skupinou politiky integrace cizinců jsou občané třetích zemí (tj. zemí mimo Evropskou unii, Evropský hospodářský prostor a Švýcarsko) pobývajících legálně na území České republiky. Ve výjimečných případech mohou být součástí cílové skupiny také občané EU/EHP a Švýcarska.

Cílovou skupinou integrace je i majoritní společnost.

Integrační politika České republiky vychází z Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu. Koncepce byla vládou přijata v roce 2000 a od té doby prošla třemi aktualizacemi (v roce 2006, 2011 a 2016).

1.4 Státní integrační program

Cílovou skupinou integrace nejsou žadatelé o mezinárodní ochranu, ač jim bude umožněno využívat relevantních integračních nástrojů podle jejich potřeb v přímé návaznosti na **Státní integrační program**. Státní integrační program je program, jehož cílem je usnadnit proces integrace osob s **udělenou mezinárodní ochranou** v pěti klíčových oblastech: bydlení, zaměstnání, vzdělávání a dále v sociální a zdravotní oblasti.

Priority integrační politiky České republiky reflektují hlavní výzvy, kterým čelí státní příslušníci třetích zemí: **znalost jazyka, ekonomická soběstačnost, orientace ve společnosti a vztahy s občany hostitelské země**.

Česká republika klade v souladu se Zásadami migrační strategie České republiky důraz na bezpečnostní aspekty migrace, které představují průřezový element Strategie migrační politiky ČR. Tato strategie musí vést k posilování pozitivních aspektů migrace a k co nejúčelnějšímu potírání negativních jevů a s migrací spojených rizik. Mezi prioritní tematické okruhy v této oblasti patří integrace cizinců, nelegální migrace a návratová politika, mezinárodní ochrana, vnější dimenze migrace (včetně podpůrných projevů humanitárního nebo asistenčního charakteru), volný pohyb osob v rámci Evropské unie, schengenská spolupráce, ochrana hranic, legální migrace a provázanost se společnými politikami Evropské unie.

Velmi významnou roli při integraci cizinců hrají neziskové nestátní organizace.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. *Jaký je rozdíl mezi cizincem a migrantem?*
2. *Vysvětlete pojmy žadatel o mezinárodní ochranu, azylant, doplňkář.*
3. *Jaká je cílová skupina pro Koncepti integrace cizinců?*
4. *Vyjmenujte priority státní integrační politiky.*
5. *Jaká je cílová skupina Státního integračního programu?*
6. *Do jakých oblastí je rozdělen Státní integrační program?*

2 Státní sektor v oblasti migrace a integrace cizinců

Klíčová slova: cizinecká policie; gestor; mezinárodní ochrana; ministerstvo; pobyt cizinců; povolení; princip non-refoulement; státní sektor; zákon

Kapitola se věnuje státní sféře, která se zabývá otázkami pobytu cizinců, udělováním azylu a integrací cizinců a azylantů na území České republiky. Jde o velmi složitý a propojený aparát, který se formoval po celou dobu, kdy ČR přestávala být zemí pro migranty uzavřenou, následně zemí tranzitní a stávala se cílovou destinací pro desítky tisíc imigrantů. Vznikaly nové potřeby v řešení vydávání pobytových povolení a kontroly cizinců na území státu, řešení bezpečnostních otázek a vypracování mechanismu integrace. Migrace je komplexním a dynamickým jevem, který má na Českou republiku společenské a ekonomické dopady. Vstup, pobyt a integrace cizinců na území České republiky jsou procesy s možnými pozitivními i negativními důsledky pro českou společnost – procesy, které jsou do značné míry závislé na průběžném, aktivním a flexibilním přístupu ČR.

2.1 Ministerstvo vnitra

Ministerstvo vnitra je gestorem v problematice mezinárodní migrace a azylu (ve smyslu zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů), a to jak na úrovni legislativně-koncepční (oblast mezinárodní migrace, mezinárodní ochrany), tak i realizační (udělování mezinárodní ochrany, povolování pobytů cizinců, cestovní doklady).

Strategie migrační politiky České republiky jasně definuje vyváženou a flexibilní migrační politiku České republiky, včetně jejich zásad, cílů a nástrojů. Migrační strategie České republiky vede k posilování pozi-

tivních aspektů migrace a k co nejučelnějšímu potírání negativních jevů a s migrací spojených rizik.

Migrační politika České republiky je zakotvena v rámci společných politik Evropské unie a její provádění do odpovídající míry vyplývá ze společných právních nástrojů Unie.

Mezi specifické oblasti migrace, které jsou nejvíce regulovány společnými politikami Evropské unie, patří především mezinárodní ochrana, ochrana vnější hranice Evropské unie a oblast návratů (včetně vyhošťování neoprávněně pobývajících cizinců).

V oblastech legální migrace a integrace cizinců si členské státy Unie zachovaly poměrně vysokou míru diskrece. Česká republika musí ve svém přístupu k otázkám migrace brát ohled nejen na specifické potřeby a možnosti státu a české společnosti, ale současně také na situaci v Evropské unii, včetně podílu na řešeních v rámci jejich společných politik.

Společný schengenský prostor, jehož je Česká republika součástí, přináší významnou výhodu v podobě zrušení kontrol na vnitřních hranicích pro osoby i zboží. Tento koncept přináší také bezpečnostní výzvy a klade vysoké nároky na spolupráci jednotlivých členů společného schengenského prostoru. Cílem České republiky je udržení bezpečného, funkčního a stabilního schengenského prostoru, a to i prostřednictvím účinnější a zodpovědnější migrační politiky jak na úrovni národní, tak i na úrovni unijní.

Česká republika i Evropská unie jako celek proto musí prosazovat a účinně provádět migrační politiku s jednoznačnými východisky i výsledky:

1. Přijímat legální migranty a usnadnit vstupní procesy se zřetelem na potřebu zachování konkurenceschopnosti v globálním ekonomickém prostředí.
2. Zajistit takovou míru integrace cizinců trvale pobývajících na území České republiky, která zamezí bezpečnostním rizikům a negativním společenským jevům a povede k soudržnosti společnosti a ochraně práv jejích členů.
3. Aktivně provádět vnější dimenzi migračních politik, včetně pomoci uprchlíkům a podpory bezpečnostní stabilizace a sociálně-ekonomického rozvoje zdrojových a tranzitních zemí migrace.

4. Migrantům, kteří vědomě nezvolí legální cestu do Evropské unie nebo jsou k tomuto donuceni vnějšími okolnostmi, zajistit přístup k mezinárodní ochraně nebo návrat do zemí původu za současného dodržování principu non-refoulement.

Kromě odboru azylové a migrační politiky se tématem migrace a azylu zabývají i jiné odbory Ministerstva vnitra (odbor všeobecné správy, odbor správních činností). Dále se tématu věnuje i Policie České republiky – zejména Služba cizinecké policie, a také Správa uprchlických zařízení.

Ministerstvo vnitra je hlavním orgánem zodpovědným za oblast azylu a migrace v České republice. V rámci ministerstva za tuto oblast zodpovídá zejména odbor azylové a migrační politiky (OAMP).

2.2 Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky

Odbor azylové a migrační politiky (OAMP) byl ustanoven na Ministerstvu vnitra v roce 2000 sloučením odboru pro uprchlíky a odboru pro imigraci a ochranu státních hranic. Ve své činnosti vychází ze Strategie migrační politiky České republiky, která byla schválena v roce 2015 z dlouhodobých vlastních i mezinárodních zkušeností.

K největšímu rozšíření odboru azylové a migrační politiky došlo v letech 2009 a 2011, kdy po vzoru ostatních států Evropské unie začalo i v České republice docházet k postupnému odnímání nepolicejních činností Policií České republiky a k jejich přesunu do gesce Ministerstva vnitra. V této souvislosti k 1. 1. 2009 odbor azylové a migrační politiky převzal agendu povolování trvalých pobytů. Od roku 2011 převzal i agendu přechodných pobytů (dlouhodobých pobytů a dlouhodobých víz). Odbor azylové a migrační politiky se v problematice pobytů řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Odbor azylové a migrační politiky se konkrétně věnuje oblasti mezinárodní ochrany, vstupu a pobytu cizinců, koordinaci integrace cizinců, mezinárodní a evropské spolupráci v oblasti azylu a migrace, schengenské spolupráci, ochraně hranic a návratové politice.

2.3 Správa uprchlických zařízení

Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra (dále jen SUZ MV) je organizační složka státu, jež spadá do působnosti prvního náměstka ministra vnitra pro řízení sekce vnitřní bezpečnosti a policejního vzdělávání. Organizace byla zřízena k 1. lednu 1996. Vznikla vydělením z tehdejšího odboru pro uprchlíky (nyní odbor azylové a migrační politiky – OAMP), aby byl oddělen výkon státní správy v oblasti azylové politiky a správního řízení o udělení azylu od zabezpečování služeb žadatelům o udělení mezinárodní ochrany. SUZ MV se tak stala praktickým realizátorem části migrační a integrační politiky státu.

Od počátku svého fungování provozuje SUZ MV azylová zařízení – přijímací a pobytová střediska pro žadatele o udělení mezinárodní ochrany a integrační azylová střediska pro držitele mezinárodní ochrany. Od roku 2006 SUZ MV provozuje zařízení pro zajištění cizinců, kam jsou umísťovány osoby, které na území České republiky pobývají nelegálně. Od roku 2009 SUZ MV provozuje také síť Center na podporu integrace cizinců v deseti krajích. SUZ MV zabezpečuje i ekonomický servis pro odbor azylové a migrační politiky MV (OAMP MV). V roce 2017 se SUZ MV stala generálním poskytovatelem integračních služeb v rámci Státního integračního programu.

Při realizaci azylové a migrační politiky SUZ MV úzce spolupracuje s dalšími složkami Ministerstva vnitra ČR – OAMP MV, Policií ČR (PČR) a Zdravotnickým zařízením (ZZMV).

Přijímací střediska jsou umístěna na Letišti Václava Havla v Praze-Ruzyni a v Zastávce. Pobytová střediska nalezneme v Kostelci nad Orlicí a Havířově. Středisko v Havířově od léta 2014 slouží zároveň jako integrační. Další integrační azylová střediska se nacházejí v Jaroměři, Předlích a Brně.

Zařízení pro zajištění cizinců provozujeme v Bělé pod Bezdězem, Vyšních Lhotách a od roku 2016 v Balkové. Centra na podporu integrace cizinců jsou v Ostravě, Pardubicích, Jihlavě, Zlíně, Plzni, Liberci, Karlových Varech, Českých Budějovicích, Olomouci, Mladé Boleslavi, Kutné Hoře, Kladně, Benešově a v Příbrami.

Ke dni 31. 12. 2017 provozovala Správa uprchlických zařízení **tři zařízení pro zajištění cizinců** (dále také ZZC), ve kterých je cizinec povinen se zdržovat na základě rozhodnutí o zajištění za účelem správního vy-

hoštění, a to v **Bělé pod Bezdězem** (Středočeský kraj), **Vyšních Lhotách** (Moravskoslezský kraj) a **Balkové** (Plzeňský kraj).

Jedná se o osoby, které vstoupily nebo pobývaly na území České republiky (Evropské unie) nelegálně. Z důvodu nelegálního pobytu byly zajištěny za účelem realizace správního vyhoštění nebo předání podle mezinárodní úmluvy.

2.4 Policie České republiky (PČR)

Ředitelství služby cizinecké policie (ŘSCP)

Plnění úkolů v oblasti cizinecké problematiky zastřešuje v rámci Policie České republiky Ředitelství služby cizinecké policie, jež je výkonným útvarem policie s celostátní působností, specializovaným ústředním metodicko-řídicím, odborným, analytickým, kontrolním a výkonným útvarem po linii ochrany vnějších i vnitřních hranic schengenského prostoru a ve vymezeném rozsahu se podílí na ochraně civilního letectví před protiprávními činy. Služba cizinecké policie konkrétně plní úkoly související s odhalováním nelegální migrace a uplatňováním represivních opatření vůči cizincům zdržujícím se na území České republiky v rozporu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Dále se věnuje plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a přímo použitelných právních předpisů Evropského společenství a řešení trestné činnosti spáchané v souvislosti s překračováním státních hranic a s přeshraniční trestnou činností. Služba cizinecké policie byla zřízena nařízením Ministerstva vnitra č. 67/2008, kterým se zřizují útvary Policie České republiky s celostátní působností.

Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (NCOZ)

Útvarem Policie ČR s celorepublikovou působností, který rovněž plní úkoly v oblasti nelegální migrace, především pak v oblasti boje proti převaděčství, je Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování. Její Sekce organizovaného zločinu, odbor obchodu s lidmi a nelegální migrace se zabývá bojem proti zločineckým seskupením, která páchají závažnou organizovanou trestnou činnost v oblasti nelegální migrace, obchodu s lidmi, nedovoleného nakládání

s lidskými orgány a tkáněmi a nucených prací nebo jiných forem vykořisťování.

Do 1. srpna 2016 úkoly v této oblasti plnil Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování, který byl k uvedenému datu na základě reorganizace Policie ČR sloučen s Útvarem pro odhalování korupce a finanční kriminality služby do nově vzniklé NCOZ.

2.5 Další ústřední a meziresortní orgány

Ministerstvo zahraničních věcí (MZV)

Ministerstvo zahraničních věcí je ústředním správním orgánem ČR, který vytváří koncepci zahraniční politiky a koordinuje zahraniční rozvojovou spolupráci a humanitární pomoc poskytovanou do zahraničí. MZV vykonává státní správu ve věcech povolování pobytu cizinců na území ČR požívajících výsad a imunit podle mezinárodního práva.

MZV vykonává prostřednictvím **zastupitelských úřadů (ZÚ)** státní správu ve věcech udělování víz v rozsahu stanoveném zákonem o pobytu cizinců. V samostatné gesci pak vykonává státní správu ve věcech **vydávání krátkodobých víz podle Vízového kodexu EU**.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)

Ministerstvo práce a sociálních věcí ve vztahu k cizím státním příslušníkům stanovuje kritéria vstupu jednotlivých kategorií cizinců na trh práce. Na základě situace na trhu práce stanovuje podmínky pro povolování zaměstnání a zodpovídá za právní úpravu zaměstnávání cizinců ve vztahu k odpovídajícím právním předpisům EU a uzavřeným mezivládním dohodám. MPSV rovněž vede centrální evidenci volných pracovních míst obsaditelných držiteli zaměstnanecké nebo modré karty.

Kromě vnitrostátních právních předpisů je oblast pracovní migrace upravena i bilaterálními mezinárodními smlouvami upravujícími oblast sociálního zabezpečení a zaměstnávání a také multilaterálními úmluvami v oblasti lidských práv, postavení uprchlíků a sociálních práv, jimiž je ČR vázána.

Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO)

Ministerstvo průmyslu a obchodu je ústředním orgánem státní správy pro **problematiku živnostenského podnikání** a pro podnikání v některých činnostech provozovaných na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů. Ministerstvo průmyslu a obchodu je garantem některých specifických projektů v oblasti legální migrace, mezi nimi jsou například projekt Fast Track, Welcome Package pro investory, zvláštní postupy pro vysoce kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny a Režim zvláštního zacházení pro kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny.

Ministerstvo spravedlnosti (MS)

Ministerstvo spravedlnosti je ústředním orgánem státní správy pro soudy a státní zastupitelství. V extradičním řízení rozhoduje ministr spravedlnosti o povolení vydání cizince k trestnímu stíhání nebo k výkonu trestu do ciziny, avšak pouze pokud krajský, vrchní nebo Nejvyšší soud ČR vyslovil, že vydání je přípustné.

Problematika migrace se uvedeného resortu dotýká i s ohledem na jeho kompetence v oblasti zajišťování legislativní činnosti, příprav návrhů zákonů a dalších právních předpisů upravujících poměry v justici a ve vězeňství a kompetencí týkajících se sledování, prověřování a vyhodnocování výkonu soudnictví.

Ministerstvo financí (MF)

Ministerstvo financí, respektive Celní správa České republiky disponuje oprávněním provádět kontroly zaměstnávání cizinců na základě zákona o zaměstnanosti. V souladu s ustanoveními zákona o zaměstnanosti kontrolují celní úřady, zda cizinec vykonává práci pro právnickou nebo fyzickou osobu na základě pracovněprávního vztahu nebo jiné smlouvy a zda ji vykonává v souladu s vydaným povolením k zaměstnání, zaměstnaneckou, zelenou nebo modrou kartou, jsou-li podle zákona o zaměstnanosti vyžadovány.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy je věcně příslušné k **integraci cizinců prostřednictvím jejich vzdělávání**. Jedním z hlavních předpokladů úspěšné integrace cizince je **znalost češtiny**.

MŠMT se problematikou vzdělávání dětí/žáků-cizinců zabývá průběžně v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Výuka pro dospělé cizince je poskytována bezplatně osobám s udělenou mezinárodní ochranou formou azylu nebo doplňkové ochrany v rámci Státního integračního programu (SIP).

Pokud jde o studium na vysoké škole, podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách se cizincům umožňuje studovat na veřejných vysokých školách za stejných podmínek jako občanům ČR.

Meziresortní orgány

Koordinační orgán pro řízení ochrany státních hranic a migraci je meziresortním orgánem složeným ze zástupců věcně příslušných resortů na vysoké úrovni, který disponuje pravomocí přijímat nezbytná opatření v oblasti migrace a ochrany státních hranic.

Gestorem činnosti Koordinačního orgánu je resort vnitra; první náměstek ministra vnitra pro vnitřní bezpečnost a policejní vzdělávání zastává funkci předsedy. Stálými členy Koordinačního orgánu jsou delegovaní zástupci ministerstev vnitra, zahraničních věcí, práce a sociálních věcí, průmyslu a obchodu, školství, mládeže a tělovýchovy, financí, spravedlnosti, dopravy, zdravotnictví a policejní prezident, dále resorty obrany a pro místní rozvoj a sekce Úřadu vlády ČR pro lidská práva a pro evropské záležitosti.

Spolupráce resortů v rámci Koordinačního orgánu umožňuje státním orgánům pružně reagovat na aktuální migrační situaci a přispívá k větší flexibilitě při řešení konkrétních problematik zasahujících do kompetence více ministerstev. Koordinační orgán rovněž řídí činnost **Analytického centra pro ochranu státních hranic a migraci (ANACEN)**. V neposlední řadě Koordinační orgán slouží také jako platforma pro diskusi o dalším směřování migrační politiky.

Od roku 2015 Koordinační orgán jedná rovněž na úrovni členů vlády, přičemž předsednickou funkci zastává ministr vnitra.

Analytické centrum pro ochranu státních hranic a migraci (ANACEN)

Analytické centrum pro ochranu státních hranic a migraci představuje stálé analytické pracoviště meziresortního charakteru řízené Minister-

stvem vnitra, které se v rámci své činnosti zaměřuje na sledování a analýzu migrace jako komplexního jevu. Analytické centrum funguje na expertní úrovni a jeho působení řídí **Koordinační orgán pro řízení ochrany státních hranic a migraci**. Na činnosti Analytického centra se podílejí všechny klíčové orgány zapojené do systému řízení ochrany státních hranic a regulace migrace, kterým úzká spolupráce a výměna informací na půdě této platformy poskytují možnost operativní a rychlé reakce na vzniklé problémy.

Činnost Analytického centra probíhá v několika tematicky zaměřených fórech a nepřetržitě se zabývá monitoringem a analýzou aktuálních jevů, jež mohou být z bezpečnostně-migračního hlediska identifikovány jako rizikové či potenciálně problémové.

Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců (MOPNZC)

Meziresortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců, jehož gestorem je MPSV, je meziresortním koordinačním orgánem v oblasti boje proti nelegálnímu zaměstnávání cizinců. Posláním MOPNZC je koordinovat činnost příslušných institucí, navrhnout legislativní změny přispívající k řešení nelegálního zaměstnávání cizinců a vytvářet koncepci řešení tohoto problému. MOPNZC dále doporučuje směry kontrolní a preventivní činnosti a získává informace z oblastí výzkumu migrace, z oblasti ekonomiky, a to se zaměřením zejména na oblast „šedé“ ekonomiky.

2.6 Zásady migrační politiky

Zásady migrační politiky ČR jsou definovány v této podobě:

1. ČR dostojí povinnosti zajistit občanům v rámci své migrační politiky klidné soužití s cizinci a díky účinné integraci zabrání vzniku negativních sociálních jevů.
2. ČR zajistí bezpečnost svých občanů a efektivní vynucování práva v oblasti nelegální migrace, návratové politiky a organizovaného zločinu spojeného s převaděčstvím a obchodováním s lidmi.
3. ČR dostojí svým závazkům v oblasti azylu a zajistí flexibilní kapacity svého systému.

4. ČR posílí aktivity s cílem pomoci uprchlíkům v zahraničí a s tím související prevenci dalších migračních toků, včetně podpory rozvoje zemí při zvládnání migračních krizí.
5. ČR bude prosazovat udržení výhod volného pohybu osob v rámci Evropské unie a v schengenském prostoru.
6. ČR podpoří legální migraci, která je pro stát a jeho občany přínosná, tak aby Česká republika mohla pružně reagovat na potřeby svého pracovního trhu i reflektovat dlouhodobé potřeby státu.
7. ČR dostojí mezinárodním a evropským závazkům v oblasti migrace a aktivně se zapojí do celoevropských debat a hledání společných řešení.

Na základě těchto zásad předložilo Ministerstvo vnitra ve spolupráci s ostatními ministerstvy migrační strategii České republiky, v jejímž rámci dále formuluje cíle, kterých chce vláda České republiky v daných oblastech dosáhnout jak na národní, tak i unijní úrovni, a stanovuje konkrétní nástroje, které k tomu plánuje použít.

2.7 Centra na podporu integrace občanů třetích zemí

Regionální integrační centra pomáhají již od července roku 2009, kdy vznikla první centra na podporu integrace cizinců (CPIC). Jejich hlavním posláním je monitorovat situaci cizinců v daném regionu a sdílením informací pomáhat obcím a zaměstnavatelům. V neposlední řadě centra poskytují širokou škálu služeb samotným cizincům.

V současné době centra fungují ve třinácti krajích. V devíti krajích je jejich zřizovatelem stát prostřednictvím Správy uprchlických zařízení Ministerstva vnitra, v ostatních pak jiné organizace. Stejně centrum má od druhé poloviny roku 2018 vzniknout i ve Středočeském kraji a se svými pěti pobočkami doplnit strukturu stávajících center.

Primárním úkolem regionálních integračních center je důkladné sledování situace a zprostředkování výměny informací mezi zaměstnavateli, obcemi a dalšími státními institucemi, jako jsou krajské úřady, cizinecká policie, státní a městská policie, úřady práce, finanční úřady, živnostenské úřady atd. Centra navíc pro cizince organizují sociální a právní poradenství, kurzy českého jazyka či sociokulturní kurzy usnadňující jejich

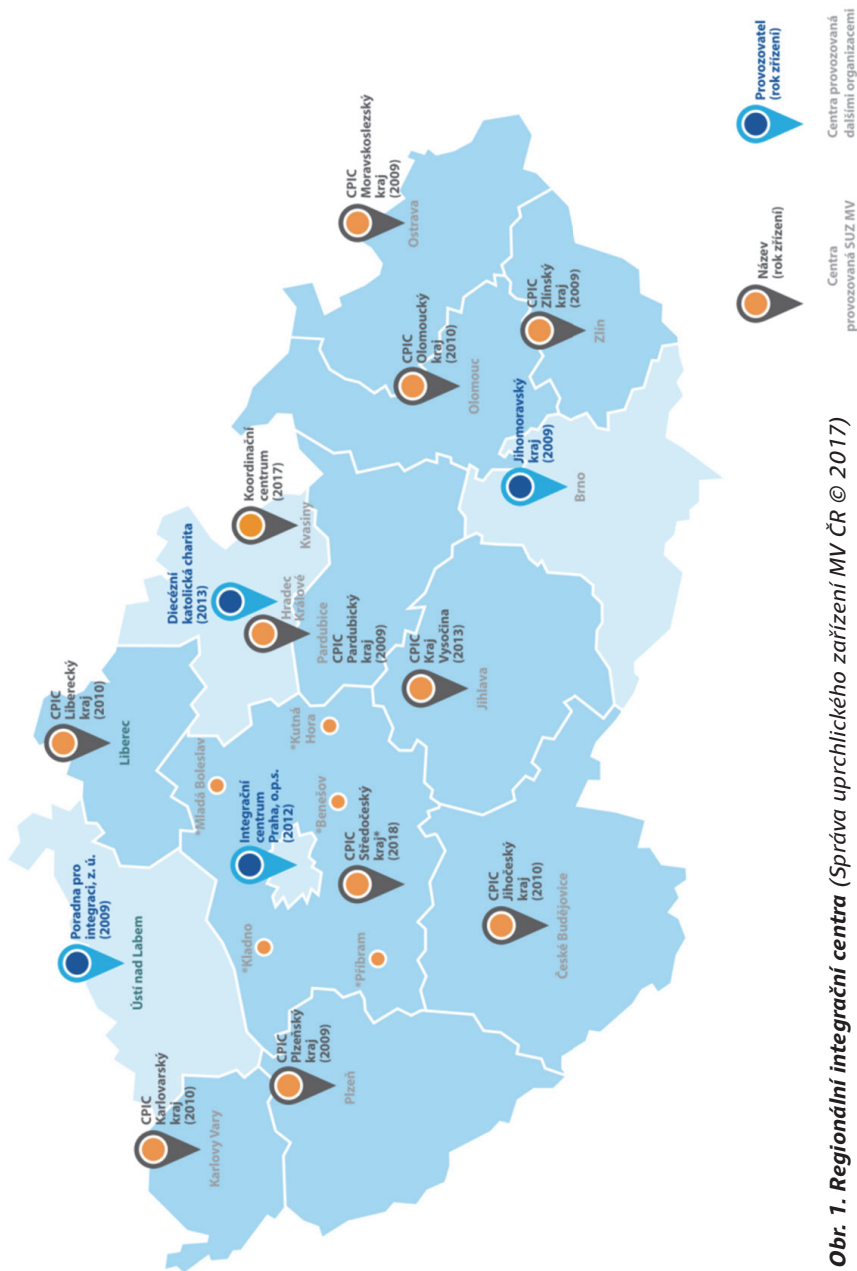
začlenění a bezproblémové fungování ve většinové společnosti. Ve spolupráci s cizineckými komunitami pak centra pro širokou veřejnost pořádají vzdělávací, kulturní a sportovní akce.

Činnost center dlouhodobě přispívá k předcházení sociálněpatologických jevů ve společnosti a úspěšné integraci cizinců, z níž těží především majorita.

Centra na podporu integrace občanů třetích zemí (integrační centra) jsou financována především z prostředků Evropského integračního fondu. V současnosti působí na území ČR v Praze a v deseti krajích (Jihočeském, Jihomoravském, Karlovarském, Libereckém, Moravskoslezském, Olomouckém, Pardubickém, Plzeňském, Ústeckém a Zlínském). Integrační centra mají především plnit funkci informačního bodu pro cizince a slouží jako nástroje pro nastavení a realizaci integrační politiky na regionální úrovni. Jejich cílem je regionálně zajistit poradenství pro cizince, kurzy českého jazyka a další preventivní činnost, permanentní monitoring situace, podporu rozvoje občanské společnosti a vybudování regionálních poradních platforem pro integraci (obr. 1 na následující straně).

Kontrolní otázky a úkoly:

1. *Vyjmenujte ústřední orgány státní správy v oblasti migrace a integrace cizinců.*
2. *Jaké jsou zásady migrační politiky České republiky?*
3. *Jaké jsou hlavní pilíře integrace cizinců?*
4. *Jaká je role odboru azylové a migrační politiky MV ČR?*
5. *Jaká je role Policie České republiky?*
6. *Čím se zabývají meziresortní orgány?*
7. *Vysvětlete důležitost Koncepce integrace cizinců.*

Obr. 1. Regionální integrační centra (Správa uprchlíckého zařízení MV ČR © 2017)

3 Nestátní organizace v oblastí migrace a integrace cizinců

Klíčová slova: *majoritní společnost; nesnášenlivost; nezisková organizace; pomoc migrantům a uprchlíkům; poradenství; projevy nedůvěry; xenofobie*

3.1 Neziskové organizace působící v oblasti migrace

V této kapitole se zabýváme neziskovými organizacemi, které jsou součástí velkého mechanismu migrační politiky České republiky a integrace cizinců. Za posledních dvacet let v ČR vznikalo a zanikalo mnoho nevládních neziskových organizací (NNO), které se zabývaly otázkami pomoci migrantům komplexně nebo se zabývaly cíleně konkrétní sférou či cílovou skupinou, např. pomocí mladým migrantům.

Nevládní neziskové organizace mají poslání poskytovat pomoc migrantům a uprchlíkům přicházejícím do České republiky. Tato pomoc spočívá v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, v realizaci volnočasových a vzdělávacích programů a v komplexní sociálně-právní asistenci dlouhodobě usazeným cizincům a uznaným azylantům v namáhavém procesu integrace do majoritní společnosti.

Ve vztahu k majoritě, ve snaze odbourávat projevy nedůvěry, nesnášenlivosti a xenofobie a posilovat ve veřejnosti vědomí lidských práv a právního státu, působí NNO prostřednictvím organizování osvětových a informačních přednášek, výstav, seminářů a národních kulturních večerů. Významnou částí odborné činnosti v oblasti cizineckého, azylového a migračního práva je účast na práci odborných komisí na národní i mezinárodní úrovni, v aktivní participaci na legislativním procesu a ve vypracování odborných studií, expertíz a doporučení.

V partnerství s Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) a v duchu příslušných dokumentů mezinárodního práva – zvláště Úmluvy o právním postavení uprchlíků z roku 1951 – Ženevské konvence, Všeobecné deklarace lidských práv, Úmluvy o právech dítěte,

Úmluvy proti mučení a ostatních mezinárodních smluv zakotvujících základní lidská práva a svobody NNO usilují o zajištění standardů azylové procedury, zaměřené na trvalá a přijatelná řešení situací jednotlivců, rodin i uprchlických komunit buď jejich plnohodnotnou integrací do české společnosti, anebo dobrovolnou repatriací do zemí původu.

3.1.1 Slovo 21

Slovo 21 je nevládní nezisková organizace, která začala působit v Praze v roce 1999. Zaměření organizace by se dalo rozdělit do dvou hlavních větví – aktivity, které se snaží celkově zlepšit postavení Romů v Česku, a ty, které se zaměřují na cizince ze třetích států.

Vznik organizace je spjat především s počátky Světového romského festivalu Khamoro – ostatně ten je dodnes nejznámějším projektem Slova 21. Asi nejznámějším cizineckým integračním projektem je neformální setkávání českých a migrantských rodin Rodina Odvedle, bulletin Slovo pro cizince a o cizincích a projekt Vítejte v ČR.

Slovo 21 je od počátku organizací, která chce přispět k budování multikulturní společnosti a především k lepšímu soužití kultur nejen v Česku, ale i v Evropě. Neposkytuje sociální služby jako takové. Její filozofie je aktivovat Romy i cizince a naučit je, jak vybojovat a prosadit svá lidská práva. Zároveň se snaží bourat zakořeněné předsudky, které lidem jen komplikují život. Bojuje proti rasismu a xenofobii, snaží se ochraňovat lidská práva a rozvíjet jejich dodržování a zlepšit mediální obraz menšin.

Slovo 21 realizuje projekty vzdělávací, kulturní, mediální a projekty týkající se zvyšování veřejné informovanosti. Je to organizace otevřená novým myšlenkám a iniciativám, která spolupracuje se státními a nevládními neziskovými organizacemi a institucemi z České republiky a zahraničí.

3.1.2 Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Organizace pro pomoc uprchlíkům je nezisková, nevládní a humanitární organizace, která byla založena v Praze v roce 1991 jako občanské sdružení. Od roku 2014 je OPU spolkem podle občanského zákoníku.

K hlavním činnostem organizace patří poskytování bezplatného právního a sociálního poradenství žadatelům o mezinárodní ochranu a dalším cizincům v České republice, pořádání vzdělávacích programů pro laickou i odbornou veřejnost a další aktivity zaměřené na podporu inte-

grace cizinců a boj proti xenofobii. Projekty jsou realizovány jak na území České republiky, tak v zahraničí.

V současné době má organizace řadu poboček po celé České republice. Hlavními činnostmi jsou monitoring situace, právní poradenství cílové skupině ve spolupráci s advokáty a publikační činnost.

3.1.3 Poradna pro integraci

Poradna pro integraci je nestátní nezisková organizace – zapsaný ústav. Poskytuje právní, sociální či psychosociální pomoc a podporu při vzdělávání. Dále poskytuje vyučování českého jazyka pro děti i dospělé a nabízí i doučování běžných školních předmětů.

Poradna pro integraci tuto podporu poskytuje již od roku 1997. Dnes již patří mezi expertní organizace v oblasti migrace a cizinecké problematiky. Má pracoviště ve dvou regionech, v Praze a v Ústí nad Labem. V současnosti má organizace v obou regionech registrované dvě služby: odborné sociální poradenství a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.

Hlavní náplní sociálního poradenství je odborná sociální a právní pomoc klientům – především informování klientů o fungování systému v ČR, poskytování pracovního poradenství, asistence při hledání bydlení, podpora klientů při zajišťování vzdělávání a doprovázení na úřady, k lékařům a do dalších institucí. Právní poradenství pomáhá klientům v oblasti pobytového oprávnění, v některých občanskoprávních sporech, při řešení otázek ohledně udělování či zamítnutí udělení státního občanství.

Druhou registrovanou službou je sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi určená nejen cizincům. Obě pracoviště v rámci této služby poskytují dětem a jejich rodičům celou řadu různých aktivit zaměřených na poznávání zvyklostí a kultury země, kde se rozhodli žít. Poradna pořádá mnoho tematických akcí, workshopů a výletů nebo letních příměstských táborů, ať již v rámci sociální služby, nebo v rámci některého běžícího projektu.

Posláním je pomoc cizincům při integraci do společnosti tak, aby se mohli stát plnohodnotnými občany se všemi právy i povinnostmi. Cílem její práce je i zmírnění diskriminace a xenofobních nálad ve společnosti.

Poradna pro integraci vede Centrum na podporu integrace cizinců v Ústeckém kraji.

3.1.4 Centrum pro integraci cizinců (CIC)

Občanské sdružení Centrum pro integraci cizinců bylo založeno v roce 2003 a koncem roku 2013 bylo občanské sdružení transformováno na obecně prospěšnou společnost s cílem pomáhat cizincům při začleňování do české společnosti.

CIC se zaměřuje na poskytování sociálních služeb, vzdělávacích a dobrovolnických aktivit cizincům, kteří jsou dlouhodobě či trvale usazeni v ČR. CIC působí ve všech českých krajích, přičemž těžiště jeho činnosti spočívá v Praze a ve Středočeském kraji. Organizace je držitelem registrace sociálních služeb dle zákona o sociálních službách a akreditace dle zákona o dobrovolnické službě.

K hlavním aktivitám organizace patří:

- poskytování sociálního poradenství imigrantům: trvale a dlouhodobě usazeným cizincům a poživatelům mezinárodní/doplňkové ochrany;
- poskytování pracovního poradenství a vývoj programů a aktivit pro imigranty zaměřené na jejich vstup na trh práce;
- realizace nízkoprahových (otevřených) kurzů češtiny a dalších specializovaných kurzů češtiny pro cizince, včetně vývoje nových a progresivních metod výuky;
- realizace dalších vzdělávacích aktivit (vzdělávání lektorů češtiny a cizích jazyků, výuka cizích jazyků, další vzdělávání pedagogických pracovníků, doučování, počítačové kurzy atd.);
- dobrovolnický program – mentoring formou individuální spolupráce klienta a dobrovolníka i organizace volnočasových a společenských aktivit, setkání, diskusí, tematických večerů atp.);
- informační aktivity – semináře, informační materiály.

Všechny programy mají za cíl umožnit imigrantům do ČR samostatný a důstojný život v ČR při respektu a znalostech zdejších právních i čistě mezilidských norem chování a jednání na jedné straně a podporovat porozumění, vstřícnost a respekt k individualitě každého migranta ze strany přijímající společnosti na straně druhé.

3.1.5 META

META, o.p.s., je nezisková organizace, která od roku 2004 podporuje cizince ve vzdělávání a pracovní integraci. Nabízí také podporu pedagogům a školám, pokud řeší specifické potřeby dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem. Školy v ČR navštěvuje od předškolního po střední vzdělávání více než 30 000 dětí a žáků pocházejících ze zahraničí a i pro ně platí povinná školní docházka.

Cizincům se nabízí poradenství, jazykové kurzy češtiny a doučování. Pro pedagogy META vytváří metodické a výukové materiály, spravuje informační portál www.inkluzivniskola.cz a pořádá akreditované semináře.

META, o.p.s., vydala celou řadu publikací a metodických materiálů.

3.1.6 InBáze

Myšlenka na založení komunitního centra pro migranty a českou veřejnost se zrodila v roce 2005 ve skupině lidí pomáhajících jako dobrovolníci v aktivitách zaměřených na pomoc cizincům při integraci do české společnosti, primárně soustředěných v občanském sdružení Berkat. Vizí bylo vytvořit bezpečný a otevřený prostor, kam by přicházeli za podporou a pomocí nejen cizinci hledající nový domov v České republice, ale i Češi, kteří se zajímají o život cizinců v ČR nebo se jich nějak jinak téma integrace dotýká.

V roce 2006 bylo otevřeno komunitní centrum InBáze, jehož součástí byl i sociální podnik Ethnocatering, který měl svou první kuchyni v komunitní místnosti centra.

V roce 2007 díky podpoře pana Karla Schwanzenberga organizace rozšířila programy i do jižních Čech na hospodářský dvůr Rakovice, který se postupně upravuje tak, aby tam mohly probíhat komunitní programy.

Od roku 2011 InBáze začala zaměstnávat cizince v řadách svých pracovníků a pracovat nad projektem formování profese interkulturní pracovníků.

InBáze poskytuje následující služby: odborné sociální a psychosociální poradenství, nabízí programy pro rodiny s dětmi a pro ženy-cizinky.

Kontrolní otázky:

1. *Jaké neziskové organizace pracují v oblasti migrace a integrace cizinců?*
2. *Jaké služby poskytují NNO cizincům?*
3. *Jaká je role neziskových organizací v oblasti integrace cizinců?*
4. *Čím se liší působení NNO od činnosti státních orgánů?*

4 Neziskové organizace působící v sociálních, humanitárních a jiných oblastech

Klíčová slova: humanismus; migrace; pomoc cizincům; rozvojová pomoc; sociální vyloučení; svoboda

V této kapitole se zaměříme na organizace, které působí nejen v oblasti migrace, sociální pomoci potřebným, ale zabývají se rozvojovou pomocí v zahraničí – v oblastech, jež jsou velmi propojené. Cílem těchto organizací je podílet se na vytváření společnosti, ve které jsou kulturní, etnické, rasové a jiné odlišnosti zdrojem obohacení, a nikoli konfliktů. Práce se zakládá na myšlenkách humanismu, svobody, rovnosti a solidarity. V krizových oblastech po celém světě poskytují humanitární pomoc na základě reálných potřeb a pomáhají lidem vyrovnat se s tím, co je potkalo. Zaměřují se nejen na přímou pomoc cizincům v České republice, ale vytvářejí i pozitivní obraz cizince.

4.1 Člověk v tísní

Společnost Člověk v tísní vznikla v roce 1992 v okruhu válečných zpravodajů a novinářů, kterým už nestačilo jen přivážet ze zahraničních cest informace o probíhajících válkách, a začali do oblastí konfliktů vyvážet pomoc. Postupně se etablovala jako profesionální humanitární organizace s cílem pomáhat v krizových oblastech a podporovat respektování lidských práv ve světě.

Během dvaceti pěti let své existence se stala jednou z největších neziskových organizací ve střední Evropě. Věnuje se také oblasti vzdělávání a pomáhá lidem žijícím v sociálním vyloučení.

Je členem Alliance 2015, strategické sítě sedmi evropských nevládních organizací aktivních v oblasti humanitární pomoci a rozvojových

projektů. Tato spolupráce zvyšuje efektivitu jak práce v cílových zemích, tak kampaní ovlivňujících postoje politické reprezentace i široké veřejnosti v Evropě.

Člověk v tísní se zaměřuje na boj s chudobou, pomáhá posilovat občanskou společnost, pomocí ambulantních a terénních programů pomáhá lidem žijícím v sociálním vyloučení v ČR.

Za dvacet pět let činnosti realizovala společnost Člověk v tísní humanitární a rozvojovou pomoc ve více než 40 zemích.

Organizace pořádá Mezinárodní festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět, který ročně navštíví kolem 120 000 diváků ve více než 30 městech.

4.2 La Strada

La Strada Česká republika je součástí mezinárodních organizací La Strada International.

Obecně prospěšná společnost La Strada Česká republika je nevládní nezisková organizace, která působí v oblasti řešení problematiky obchodu s lidmi. La Strada ČR je jedinou specializovanou organizací, která se v rámci ČR výhradně věnuje poskytování pomoci obchodovaným a vykořisťovaným osobám. Mezi oběťmi obchodování s lidmi jsou často cizinci, kteří se nevyznají v zákonech, neznají jazyk, a tak se stávají snadnější kořistí pro překupníky a převaděče.

La Strada poskytuje cílové skupině sociální služby, věnuje se prevenci a vzdělávání a advokačními a lobby aktivitami usiluje o systémové či legislativní změny s cílem předcházet obchodování s lidmi a vykořisťování a chránit práva a zájmy cílové skupiny. Možnost rozhodovat o vlastním životě a nést za tato rozhodnutí odpovědnost je výrazem svobody. Každý člověk dokáže o podstatných otázkách svého života rozhodnout sám za sebe, když k tomu má přiměřené podmínky a informace. La Strada ctí taková rozhodnutí a snaží se jim napomáhat vytvářením rovných šancí a překonáváním předsudků a genderových stereotypů.

Ve spolupráci s Ministerstvem vnitra a dalšími vládními a nevládními subjekty organizace poskytuje obětem obchodování sociální poradenství, ubytování, finanční a materiální pomoc, zprostředkování pracovního a právního poradenství, zprostředkování zdravotní a psychologické/

psychiatrické péče, zajištění cesty do domovské země a zprostředkování následné péče v zemi původu.

4.3 Charita Česká republika

Charita Česká republika má za poslání ochranu člověka v jeho důstojnosti od početí až po přirozenou smrt. Charitní služba je založena na respektování, ochraně a rozvíjení přirozených práv každého člověka a na křesťanském pojetí etických hodnot, zakotvených v Bibli a v dokumentech sociálního učení katolické církve. Charitní služba je poskytována lidem v ohrožení nebo nouzi bez ohledu na jejich věk, pohlaví, politické smýšlení, rodinné uspořádání, zdravotní stav, sexuální orientaci, sociální a ekonomickou situaci a postavení, jejich příslušnost k etnické nebo národnostní menšině, víře, náboženství a kultuře. Charitní služba v zahraničí je vykonávána s respektem vůči domácím kulturám a náboženským vyznáním.

Charita Česká republika poskytuje služby na podporu nově příchozích v nouzi od roku 1992. Její aktivity se zaměřují především na proces integrace a na pomoc migrantům a uprchlíkům se začleněním do české společnosti. Charitní služby na poli migrace ulehčují práci také českým institucím a přispívají k bezproblémovému soužití většinové společnosti a nově příchozích. Pracovníci charitních poraden klientům nejčastěji pomáhají v oblasti sociální a právní a se záležitostmi ohledně pobytových oprávnění, zaměstnání, bydlení či zdravotních služeb. Doprovázejí je na úřady, do škol i k lékaři, zajišťují tlumočení a překlady, dále například asistenci na odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra nebo integrační kurzy češtiny.

Poradny zaměstnávaly v roce 2017 ohledně tématu migrace celkem 53 pracovníků na různých úvazcích a pracovních pozicích: sociální pracovník, pracovník v sociálních službách, komunitní a kulturní tlumočník, interkulturní pracovník, lektor češtiny a další. Nejvíce pracovníků měla pracoviště v Praze (celkem 13) a v Brně (celkem 12). V roce 2017 narostl počet klientů registrovaných migračních a integračních služeb přibližně o 2 000 oproti roku 2016, a to na 9 950 osob. Neregistrované služby vyhledalo v roce 2017 2 300 klientů. Nejméně 2 121 klientů navštěvovalo kurzy češtiny, které se konaly v Praze, Brně, Plzni, Hradci Králové, Čes-

kých Budějovicích, Červené, Náchodě, Hořicích, Trutnově, Jaroměři-Josefově, Jičíně, České Skalici a Novém Bydžově. Primární cílovou skupinu všech zařízení tvoří pracovní migranti, dále azylanti a cizinci s doplňkovou ochranou, cizinci s dlouhodobým a trvalým pobytem a jejich rodinní příslušníci. Klienti přicházejí nejčastěji z Ukrajiny, Mongolska, Ruska, Slovenska a Vietnamu a poradenství se týká často také českých občanů, kteří mají partnera či partnerku ze zahraničí. Nejčastěji poskytovanými službami jsou služby sociální, právní poradenství a kurzy češtiny (poskytuje je šest ze sedmi pracovišť). Mezi další služby poskytované Charitou cizincům na území České republiky patří humanitární sklad ošacení, potravinová a materiální pomoc, doprovázení na úřady, asistence na OAMP, tlumočení, workshopy pro žáky ZŠ a studenty SŠ, volnočasové aktivity pro děti, výlety, tábory a kurzy sociokulturní orientace nebo zájmové aktivity pro žadatele o mezinárodní ochranu. Asistenční infolinku v mongolském jazyce Charity Česká republika určenou občanům Mongolska na území České republiky provozuje Charita od roku 2008, vietnamskou infolinku od roku 2012. Operátorky řeší dotazy anonymně a bezplatně, poskytují informace, pomáhají s tlumočením, a to oboustranně: na infolinku se mohou obrátit i české instituce, které využijí asistenci nebo tlumočení při kontaktu s občany Mongolska a Vietnamu. Loni linka obsloužila nejméně 656 klientů a jejich rodinných příslušníků.

Základem je poskytování bezplatných služeb odborného sociálního a právního poradenství. Tyto služby jsou poskytovány ambulantní a terénní formou na základě principů občanského poradenství: bezplatně, nezávisle, nestranně a diskrétně.

Migrační poradny:

- Celsuz – Služby pro cizince Diecézní charity Brno
- Centrum „PRO“ Blansko Oblastní charity Blansko
- Poradna pro cizince a migranty Diecézní charity České Budějovice
- Poradna pro uprchlíky a migranty a Integroční centrum pro cizince Hradec Králové
- Poradna pro uprchlíky a migranty Diecézní charity Litoměřice
- Poradna pro uprchlíky a migranty Diecézní charity Plzeň
- Středisko Migrace – Poradna pro migranty a uprchlíky Arcidiecézní charity Praha
- Oblastní řeckokatolická charita v Českých Budějovicích

Kontrolní otázky a úkoly:

1. *Vyjmenujte nejdůležitější NNO působící v této oblasti.*
2. *Co je společným cílem těchto NNO?*
3. *Která organizace působí v oblasti obchodování s lidmi?*
4. *Jaké nejčastější typy pomoci tyto NNO nabízejí?*

5

Konsorcium neziskových organizací

Klíčová slova: lidská práva; migrační a integrační politika; nevládní organizace; sociálně spravedlivá společnost; státní správa

Konsorcium neziskových organizací bylo založeno roku 2003 v Praze a dnes zastřešuje 20 nevládních organizací, které s migranty přímo pracují nebo se jinak věnují problematice integrace cizinců. Konsorcium NNO usiluje o posílení dialogu mezi stoupenci různých přístupů k migrační otázce. Vizí konsorcia je sebevědomá česká společnost, připravená integrovat migranty způsobem, který ji kulturně obohacuje, aniž by se její občané cítili ohroženi.

Témata, kterými se zabývá Konsorcium, jsou integrace cizinců na místní úrovni, postavení migrantů na českém trhu práce, přístup migrantů ke zdravotní péči a veřejnému zdravotnímu pojištění, politická práva migrantů dlouhodobě žijících v ČR, začleňování dětí migrantů do českého vzdělávacího systému, přijímání a integrace uprchlíků ze zemí zasazených válkami a vztah nucené migrace a zahraniční rozvojové spolupráce.

Na půdě Konsorcia probíhá výměna zkušeností různých organizací a definování společných cílů členských organizací v rámci právní, advokační, sociální a mediální skupiny. Inicjuje se komunikace mezi politiky, úředníky, vzdělávacími institucemi, odborníky z řad akademiků i zahraničními nevládními organizacemi. Pořádají se debaty s představiteli různých zájmových skupin, vzdělávací workshopy pro zástupce státní správy, obcí i krajů, zveřejňují se komentáře a analýzy k návrhům evropské i české legislativy.

Posláním Konsorcia je prosazovat migrační, azylovou a integrační politiku, která klade důraz na dodržování lidských práv a sociálně spravedlivou společnost.

Kontrolní otázky:

1. *Jaké neziskové organizace působí v sociálních, humanitárních a rozvojových oblastech?*
2. *Čím se liší pomoc cizincům v migrační a rozvojové oblasti?*
3. *Jaká je role Konsorcia neziskových organizací?*
4. *Jaká organizace je gestorem v oblasti pomoci obětem obchodování s lidmi?*
5. *Kde se nacházejí poradny pro cizince organizace Charita ČR?*

6 Mezinárodní organizace

Klíčová slova: krizové situace; migrace; OSN; UNHCR; uprchlictví; vysídlování

6.1 Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)

Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky vznikl po druhé světové válce, aby pomohl evropským uprchlíkům, které ozbrojený konflikt vyhnal z jejich domovů. Nové organizaci, zřízené 14. prosince 1950, byl původně svěřen tříletý mandát, aby dokončila svou práci, a poté měla zaniknout.

Problém uprchlictví ovšem nevymizel. V roce 1956 UNHCR čelil první vážné krizové situaci – přílivu uprchlíků z Maďarska poté, kdy sovětská armáda potlačila tamní povstání. Naděje, že by se UNHCR stal zbytečným, se nenaplnila.

Během dalších let se vysídlování stalo trvalým celosvětovým problémem. Dekolonizace Afriky v šedesátých letech minulého století vedla k první z bezpočtu uprchlických krizí na tomto kontinentě, vyžadujících zásah UNHCR. V 70. a 80. letech pak musel UNHCR pomáhat uprchlíkům v Asii a Latinské Americe. Na konci 20. století se objevily nové uprchlické krize v Africe a kruh se uzavřel další evropskou uprchlickou vlnou v důsledku válek v bývalé Jugoslávii.

Počátek 21. století zastihl UNHCR při závažných uprchlických krizích na africkém kontinentě, například v Demokratické republice Kongo či Somálsku, a v Asii, kde se jednalo zejména o třicet let trvající krizi v Afghánistánu. Současně byl UNHCR požádán o poskytnutí svých odborných kapacit pro pomoc vnitřně vysídleným osobám v důsledku konfliktu. V méně viditelné roli UNHCR rozšířil své působení při pomoci osobám bez státní příslušnosti, což je často přehlížená skupina čítající miliony lidí, kterým hrozí odepření základních lidských práv, jelikož nemají žádnou státní příslušnost. V některých částech světa, například v Africe

nebo Latinské Americe, byl původní mandát UNHCR z roku 1951 rozšířen dohodami o regionálních nástrojích právní ochrany.

V roce 1954 UNHCR získal Nobelovu cenu míru za mimořádné úsilí při pomoci uprchlíkům v Evropě. O čtvrt století později, v roce 1981, UNHCR obdržel tuto cenu znovu, tentokrát již za celosvětovou pomoc uprchlíkům tváří v tvář politickým překážkám, jak zněla citace při udílení.

Z pouhých 34 zaměstnanců v době, kdy byl UNHCR založen, se dnes organizace rozrostla na 7 680 domácích i zahraničních pracovníků, z nichž velká většina pracuje v terénu. UNHCR má 414 kanceláří ve 125 zemích, většinou se jedná o pracoviště v terénu na vzdálených místech. Dnes UNHCR pomáhá 33,9 milionům osob: 10,5 milionům uprchlíků, 14,7 milionům vnitřně vysídlených osob, 3,1 milionům navrácených osob, 3,5 milionům osob bez státní příslušnosti a více než 837 tisícům žadatelů o mezinárodní ochranu. Rozpočet UNHCR vzrostl z 300 tisíc dolarů v prvním roce na více než 3,59 mld. dolarů v roce 2012.

Kancelář UNHCR v Praze byla otevřena v roce 1992 v souvislosti s přistoupením České republiky k Úmluvě o uprchlících z roku 1951 a jejímu Protokolu z roku 1967. Hlavním cílem UNHCR v České republice je podporovat úsilí o vybudování komplexního, udržitelného a samostatného azylového systému, který státu umožní posoudit žádosti o mezinárodní ochranu v souladu s mezinárodně uznávanými standardy a s mezinárodním právem. Činí tak prostřednictvím vlastních programů v oblasti právního poradenství a osvětových aktivit a dále pomocí programů nezávislých neziskových organizací, které UNHCR podporuje.

6.2 Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)

Mezinárodní organizace pro migraci – International Organization for Migration je mezivládní organizace s hlavním sídlem v Ženevě. Byla založena v roce 1951 a v České republice působí od roku 1998 na základě smlouvy podepsané mezi IOM a Českou republikou dne 15. října 1997. Její hlavní aktivity jsou v rámci následujících okruhů: Dobrovolné návraty a reintegrace; Migrace a rozvoj; Pracovní migrace; Prevence a potírání obchodu s lidmi; Budování kapacit v migračním managementu; Integrace cizinců v České republice.

Jedním z největších projektů IOM je program dobrovolných návratů (AVR – Assisted Voluntary Return); je to celosvětový program, který je realizován také v České republice. Program nabízí migrantům, kteří porušili pobytový režim, možnost důstojného a bezplatného návratu domů za asistence IOM. Jde o poskytnutí alternativního řešení situace lidem, kterým hrozí nebezpečí nuceného návratu (deportace). Ve spolupráci se Správou uprchlických zařízení MV ČR je tato asistence poskytována i žadatelům o mezinárodní ochranu.

IOM Praha se zapojila do návratové politiky ČR podepsáním Smlouvy o asistovaných dobrovolných návratech s Ministerstvem vnitra ČR v září 2001. IOM Praha se výrazně angažuje při obstarávání dokladů potřebných pro návrat a komunikuje se zastupitelskými úřady i mimo ČR. Program zajišťuje asistenci pracovníků IOM během odbavení k odletu, v tranzitních bodech i na letišti v cílové zemi. V obecné rovině program pomáhá snižovat ekonomická a bezpečnostní rizika spojená s neregulární migrací.

IOM se také snaží nabídnout k dobrovolným návratům různé typy reintegračních programů po návratu (AVRR), které mají zajistit udržitelný návrat, jako je pracovní poradenství, podpora v začátcích drobného podnikání, rekvalifikační kurzy aj.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. *Co znamená nezisková organizace?*
2. *Vyjmenujte organizace, které pomáhají migrantům a uprchlíkům.*
3. *V čem spočívá pomoc migrantům a uprchlíkům?*
4. *Co znamená pojem xenofobie?*
5. *Vysvětlete pojem majoritní společnost.*

7 Specifické projekty v oblasti migrace a azylu

Klíčová slova: *asistence; dobrovolní návraty; dublinské nařízení; krajané; MEDEVAC; obchodování s lidmi; přesídlování; relopace*

V dané kapitole se zaměříme na specifické projekty v oblasti migrace a mezinárodní ochrany. Jedná se o projekty, které jsou spojené se specifickými cílovými skupinami cizinců anebo byly omezené obdobím ekonomického a politického vývoje České republiky.

7.1 Zdravotně humanitární program MEDEVAC

Program MEDEVAC je vládní, zdravotně humanitární program České republiky, který se zaměřuje na poskytování lékařské péče zranitelným skupinám obyvatelstva v regionech zasažených humanitární krizí či přírodní katastrofou nebo v místech, kde není dostupná specializovaná odborná péče. Léčba je poskytována zdarma a výhradně civilistům (především ženám, dětem a starším osobám), kteří se nacházejí ve vážném zdravotním stavu nebo jim jejich zdravotní stav neumožňuje vést důstojný život. Program MEDEVAC se zaměřuje na pacienty s takovým typem onemocnění, které si nevyžádá intenzivní léčbu v rádech několika let, ale jedná se o pacienty, pro které léčení v ČR nebo operace v zahraničí znamená podstatnou změnu jejich zdravotního stavu (záchranu života anebo zásadní zvýšení kvality života).

Program MEDEVAC je realizován v podobě:

- humanitární evakuace zdravotně postižených obyvatel na léčení do ČR (od roku 1993);
- vysílání českých lékařských týmů do zahraničí (od roku 2013);
- odborné stáže lékařů z oblastí postižených humanitární krizí v ČR (od roku 2015);

- poskytování peněžních darů do zahraničí na podporu a rozvoj infrastruktury v zemích stížených válkou či přírodními katastrofami (od roku 2016).

Program MEDEVAC je koordinován Ministerstvem vnitra a probíhá v úzké meziresortní spolupráci mezi dalšími zúčastněnými ministerstvy, konkrétně Ministerstvem zahraničních věcí, Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem obrany a Armádou ČR. Od roku 2016 se do programu MEDEVAC zapojilo Ministerstvo průmyslu a obchodu.

Na realizaci programu v zahraničí či v České republice se podílejí české fakultní nemocnice v přímé působnosti Ministerstva zdravotnictví – Fakultní nemocnice v Motole, Všeobecná fakultní nemocnice v Praze, Nemocnice Na Bulovce, Fakultní nemocnice Královské Vinohrady, Fakultní nemocnice Olomouc, Fakultní nemocnice Hradec Králové a Fakultní

Bilance programu MEDEVAC / Statistiky

Zdravotně humanitární transporty do ČR		
Rok	Země původu pacienta	Počet pacientů
1993–1994	Bosna a Hercegovina (válečná zranění a jiná onemocnění)	17
1998	Kosovo (srdeční vady, nefrologie)	40
2003–2005	Irák (popáleniny, srdeční vady)	42
2005	Čečensko (neurologie)	1
2006	Pákistán (fraktury, rozštěpy, srdeční vady, hypospadie)	10
2008–2010	Afghánistán (srdeční vady, popáleniny, ortopedie)	14
2009–2011	Kambodža (srdeční vady)	10
2011–2012	Libye (srdeční vady, válečná zranění)	20
2012	Barma (srdeční vady)	3
2012–2013	Sýrie (srdeční vady, válečná zranění)	14
2014	Ukrajina (válečná zranění)	39
2015	Ukrajina (válečná zranění)	10
2016	Keňa (srdeční vady)	3
2016	Ukrajina (ortopedie, neurochirurgie)	2
2017	Ukrajina (ortopedie)	1
Celkem		226

nemocnice Ostrava a od roku 2016 také Ústřední vojenská nemocnice ve Střešovicích, která je v přímé působnosti Ministerstva obrany.

Od roku 2006 se na projektu MEDEVAC podílí Středisko Migrace Arcidiecézní charity Praha. Pracovnice Střediska migrace se snaží všem těmto pacientům i jejich rodičům co nejvíce usnadňovat orientaci v cizím prostředí, poskytují sociální asistenci, vyřizují drobné nákupy, zprostředkovávají komunikaci přes tlumočníky se zdravotním personálem a státními orgány, pomáhají s organizací jejich volnočasových aktivit.

7.2 Program podpory při potírání nelegální migrace

V souladu se Zásadami politiky vlády v oblasti migrace cizinců, zakotvenými v Usnesení vlády České republiky č. 55 ze dne 13. ledna 2003, byl Ministerstvem vnitra vytvořen Program podpory při potírání nelegální migrace. Jeho základním cílem je zajistit efektivní spolupráci mezi osobami, které obdržely pomoc k nedovolenému přistěhovalectví, orgány činnými v trestním řízení a dalšími zainteresovanými subjekty při odhalování a objasňování a zároveň předcházení předmětné trestné činnosti, a to za současného zajištění nezbytné péče pro dotčené osoby a případně i pro jejich rodinné příslušníky nacházející se toho času na území České republiky se zásadním důrazem na jejich osobní bezpečnost.

Za tímto účelem byl v rámci Programu nastaven systém součinnosti jednotlivých zúčastněných subjektů, jehož první fáze je zaměřena na detekování případných svědků, kterým jsou průběžně poskytovány ucelené informace o Programu, právní poradenství a popř. potřebná sociální a psychologická pomoc tak, aby svá rozhodnutí ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení nebo k dobrovolnému návratu činili v maximálně objektivních podmínkách. Druhá fáze je pak orientována na bezproblémový průběh trestního řízení a podporu svědků cílenou na jejich možnou sociální integraci a zapojení do běžného života.

Na vytvořeném systému participují příslušné orgány činné v trestním řízení, neziskové nevládní organizace, Mezinárodní organizace pro migraci, Služba cizinecké policie – Policie České republiky, Správa uprchlických zařízení Ministerstva vnitra České republiky a v neposlední řadě odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra, který je současně hlavním koordinátorem činností v rámci Programu.

Program podpory při potírání nelegální migrace je určen žadatelům o udělení mezinárodní ochrany, obětem obchodování s lidmi, obětem převaděčství, obětem napomáhání k nelegální migraci.

Realizované aktivity:

- monitoring situace;
- besedy o problematice nelegální migrace a obchodu s lidmi s cílem zvýšit informovanost rizikových skupin o dopadech této problematiky;
- sociální a právní poradenství za účasti tlumočnicka;
- krizová pomoc;
- psychologická a duchovní péče;
- distribuce informačních materiálů.

Projekt realizován v přijímacích zařízeních SUZ, v detencích, v poradnách pro migranty a uprchlíky, v rámci terénní činnosti.

7.3 Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

Ministerstvo vnitra zajišťuje společně se specializovanou nevládní organizací a Mezinárodní organizací pro migraci Praha pro pravděpodobné oběti obchodování s lidmi starší 18 let Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi (dále jen „Program“). Cílem Programu je poskytnout těmto obětem podporu, zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti a zároveň motivovat oběti ke svědecké výpovědi, a tak napomoci orgánům činným v trestním řízení při odhalování, stíhání, usvědčení a potrestání pachatelů trestných činů souvisejících s obchodováním s lidmi.

Do Programu může být zařazena jak osoba s českým občanstvím, která odůvodněně prohlásí, že se stala na území České republiky či v zahraničí obětí obchodování s lidmi, tak cizinec, který odůvodněně prohlásí, že se stal obětí obchodování s lidmi na území České republiky nebo sem byl za tímto účelem dopraven.

Do Programu je pravděpodobná oběť obchodování s lidmi zařazena na základě žádosti Policie ČR (NCOZ, KŘ PČR) nebo partnerské nevlád-

ní organizace. Vstup do Programu je založen na dobrovolnosti. Žádost o zařazení do Programu je postoupena MV ČR, odboru prevence kriminality, který posoudí žádost a oběť zařadí do Programu; v případě potřeby legalizuje její pobyt na území České republiky a dále koordinuje práci nestátní neziskové organizace a případně Policie ČR s obětí.

Oběť je zařazena do Programu, pouze jsou-li splněny následující podmínky:

- dobrovolnost a projevovaný zájem o vstup a setrvání v Programu (vyplnění vstupního prohlášení a souhlasu s předáním osobních údajů MV);
- přerušování kontaktů se zločineckým prostředím;
- dodržování bezpečnostních doporučení specializované nestátní neziskové organizace nebo Policie ČR.

Každé pravděpodobné oběti obchodování s lidmi je poskytnuta doba na zotavenou/krizová intervence. Jedná se o dobu prvních 60 dnů. V této lhůtě se pravděpodobná oběť musí rozhodnout, zda bude spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Zároveň je jí poskytována základní krizová intervence a psychosociální pomoc. V případě oběti-cizince s nelegálním pobytem je vstup do Programu ve spolupráci s odborem azylové a migrační politiky doprovázen legalizací pobytu na území.

V případech hodných zvláštního zřetele (hrozí-li např. oběti v zemi původu značné nebezpečí) a na žádost oběti může takové osobě MV ČR udělit trvalý pobyt z humanitárních důvodů.

Oběti obchodování s lidmi mají v rámci Programu možnost využití následujících služeb a výhod specializované nestátní neziskové organizace, a to minimálně po dobu dvou měsíců, tedy minimálně po dobu tzv. krizové intervence (doby na rozmyšlenou, zda chce oběť spolupracovat s Policií ČR):

- okamžité vysvobození z kriminálního prostředí;
- bezpečné azylové ubytování;
- hrazení nezbytných osobních výdajů;
- krizová intervence, tzv. doba na rozmyšlenou, zda chce oběť spolupracovat s policií;
- zdravotní a psychologická péče;
- právní poradenství;

- tlumočení;
- legalizace pobytu pro cizince pobývajících na území České republiky nelegálně;
- dlouhodobá sociální integrace, podpora při hledání práce, rekvalifikace;
- pomoc (vč. finanční pomoci) při dobrovolném bezplatném návratu do země původu prostřednictvím Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM Praha);
- zprostředkování následné sociální pomoci po návratu.

Účast oběti v Programu je ukončena kdykoliv na její žádost, na základě pravomocného odsouzení pachatelů, ukončení trestního řízení nebo není-li další účast oběti na řízení nutná a u obětí cizinců kdykoliv se rozhodnou pro návrat do země původu. Kromě možnosti ukončení účasti v Programu existuje ještě tzv. vyřazení z Programu. Všechny služby jsou v rámci Programu poskytovány bezplatně.

Subjekty zúčastněné na Programu:

- MV ČR, odbor prevence kriminality a odbor azylové a migrační politiky (pobytový status)
- Policie ČR (Služba kriminální policie a vyšetřování, Národní centrála proti organizovanému zločinu, Služba cizinecké policie)
- Specializovaná nevládní organizace
- Mezinárodní organizace pro migraci Praha (IOM Praha)

Jde o opatření vytvořené s cílem poskytnout obětem obchodování s lidmi podporu a náležitou ochranu na základě individuálního posouzení rizika. Je určeno pro oběti obchodování s lidmi starší 18 let, tzn. pro občany EU obchodované na území ČR, pro občany třetích zemí obchodované na území ČR a pro občany ČR obchodované na území ČR či v zahraničí.

V roce 2017 bylo do Programu zařazeno celkem 24 pravděpodobných obětí obchodování s lidmi (nárůst o 10 osob oproti roku 2016), a to z Moldavska (5), Ukrajiny (5), Nigérie (1), Filipín (2), Vietnamu (1), Slovenské republiky (1) a České republiky (9). V sedmnácti případech se jednalo o pracovní vykořisťování a v sedmi případech o obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování. Věková kategorie obětí se pohybovala mezi 20 až 53 lety. Poprvé od doby, kdy Program vznikl

a jsou v jeho rámci zaznamenávána a vyhodnocována data, tvoří nejpočetnější skupinu osob zařazených v Programu občané a občanky ČR (celkem 9 osob: 4 muži a 5 žen).

Klíčovým cílem Programu je humanitární rozměr pomoci a ochrany obětí obchodování s lidmi. Obětem tohoto závažného trestného činu nabízí ubytování, psychosociální a zdravotní pomoc, služby tlumočení, právní asistenci, služby advokáta, asistenci při vyhledávání zaměstnání, možnost legalizace pobytu a důstojný návrat do země původu. Nicméně, jeho účelem je také získávání relevantních informací o kriminálním prostředí, které mohou vést k odhalení, potrestání a odsouzení pachatelů. Všechny oběti zařazené v Programu projevily zájem o předání podnětů na prošetření svého případu na příslušný útvar PČR.

Situace v problematice obchodování s lidmi během roku 2017 nezažnamenala oproti předchozímu období výrazné změny. Mezi nejčastější formy obchodování s lidmi stále patří sexuální a pracovní vykořisťování. Objevují se však i případy smíšené, kdy dochází k propojení forem, včetně nucených sňatků anebo nucení k trestné činnosti.

Údaje o počtech osob zařazených do Programu neodráží celkovou situaci v oblasti obchodování s lidmi v České republice. Program je nutné vnímat jen jako jedno z možných opatření pro oběti obchodování s lidmi. Od roku 2003 bylo do Programu zařazeno celkem 228 pravděpodobných obětí obchodování s lidmi.

Prostřednictvím Programu dobrovolných návratů, který je součástí Programu, byl realizován v roce 2017 dobrovolný návrat 5 osob do země původu (Moldavsko).

7.4 Přesídlování

Česká republika se do realizace přesídlovacího programu zapojila přijetím Koncepce národního přesídlovacího programu vycházející z usnesení vlády č. 745 ze dne 27. června 2008. Koncepce se opírá o předešlé *ad hoc* přesídlovací zkušenosti a stvrzuje tak připravenost ČR dobrovolně se podílet prostřednictvím přesídlovacího nástroje na řešení globálních uprchlických problémů a pomoci nejvíce zranitelným osobám v rámci společného sdílení břemene v uprchlické oblasti po boku ostatních rozvinutých zemí. Přesídlování je humanitárním nástrojem pomoci uprchlí-

kům, kteří se z důvodu nuceného vysídlení např. kvůli ozbrojeným konfliktům, násilí či pronásledování v zemi svého původu dostávají do velmi zranitelného postavení, přičemž ne vždy jsou země jejich prvního útočiště schopny zajistit vysídleným osobám bezpečný a důstojný život. Je to též akt solidarity se zeměmi, které velké populace uprchlíků na svém území hostí. V rámci přesídlení se jedná o přemístění nejzranitelnějších osob ze země prvního útočiště do přesídlovací země, která osobě poskytne mezinárodní ochranu a povolení k pobytu na svém území. Výběr osob k přesídlení, mj. zahrnující azylové řízení, bezpečnostní prověření a ověřování integračního potenciálu, určuje přesídlovací stát na základě prvotního předvýběru Úřadem Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR).

Na úrovni EU se ČR dobrovolně zapojila do Evropského přesídlovacího schématu ze dne 20. července 2015 nabídkou přesídlit 400 osob potřebujících mezinárodní ochranu v dvouletém rozmezí. Celkem bylo v rámci tohoto přesídlovacího schématu přesídleno 20 syrských a 32 iráckých uprchlíků z Jordánska a Libanonu a dalších 89 vnitřně vysídlených iráckých osob z regionu Iráckého Kurdistanu. Dne 5. června 2017 byl přesídlovací program ČR dočasně pozastaven vládním rozhodnutím č. 439.

7.5 Relokace

Ke dni 26. září 2017 skončila lhůta pro kvalifikaci žadatelů o azyl do relokačního mechanismu EU, který byl zřízen jako dočasné opatření dvěma rozhodnutími Rady EU v září 2015 a cílil na přerozdělení celkem 160 tisíc žadatelů o mezinárodní ochranu z Řecka a Itálie mezi členské státy EU. Pro ČR tato relokační **kvóta činila 2 691 osob**. V dané lhůtě bylo prostřednictvím tohoto mechanismu relokováno celkem 32 689 žadatelů o azyl (21 524 osob z Řecka a 10 842 osob z Itálie), což značí 20% úspěšnost. V rámci relokačního programu **ČR přijala 12 osob z Řecka**. Žádná osoba nebyla přijata z Itálie kvůli chybějícím osobním dokladům, na jejichž základě by mohlo být vyhotoveno potřebné bezpečnostní prověření. V červnu 2017 rozhodla vláda ČR o **pozastavení realizace dočasných relokačních rozhodnutí z roku 2015** z důvodu výrazného zhoršení bezpečnostní situace v EU a celkové nefunkčnosti tohoto konceptu.

Dne 22. prosince 2017 podala Evropská komise k Soudnímu dvoru EU žalobu na Českou republiku, Maďarsko a Polsko, protože tyto státy odmítají přijmout uprchlické kvóty a porušily práva EU odmítáním relokací.

7.6 Aplikace dublinského nařízení

Ke dni vstupu ČR do EU vzniklo v rámci OAMP oddělení Dublinského střediska. Úkolem tohoto oddělení je zajistit efektivní aplikaci **Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013**, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (tzv. Nařízení Dublin III) a pro některé případy zahájené před účinností tohoto nařízení stále také Nařízením Rady (ES) č. 343/2003 (Dublin II), které tomu současnému předcházelo. Součástí řízení je také aplikace Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 603/2013¹⁴⁰. Mezi nařízením vytyčená kritéria patří například vydané vízum či povolení k pobytu, první žádost o mezinárodní ochranu na území členského státu či rodinné vazby.

***Poznámka:** V letech 2012 až 2015 nebyly do statistik tzv. dublinských případů započítány žádosti o informace.*

V roce 2017 ČR evidovala celkem **2 274 tzv. dublinských případů**, což je **oproti roku 2016 nárůst o 4,8 %**. Nejčastěji zastoupenou státní příslušností se v tomto období stala **Arménie** (520 osob), následuje **Gruzie** (336 osob) a **Ázerbájdžán** (197 osob).

7.7 Přesídlování krajanů

V souladu s usnesením vlády č. 1014/2014 může ministr vnitra, v odůvodněných individuálních případech, rozhodnout o poskytnutí asistence při zajišťování hmotných podmínek pro povolení trvalého pobytu v souladu s ustanovením § 71 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu ci-

zinců na území České republiky. Rozsah asistence je definován v příloze č. 2 výše uvedeného usnesení vlády.

Cílem asistence je umožnit trvalé přesídlení do České republiky těm krajanům, kteří z objektivních důvodů nemohou splnit podmínky stanovené § 71 odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb. zejména proto, že se nacházejí v komplikované bezpečnostní, zdravotní či sociální situaci. Na poskytnutí asistence není právní nárok a o jejím přiznání je rozhodováno na přísně individuální úrovni.

Krajan, který má zájem o poskytnutí této asistence, přiloží k žádosti o povolení k trvalému pobytu písemnou žádost, ve které uvede důvody, pro které o asistenci žádá. Touto žádostí může nahradit doklady o zajištění ubytování a o zajištění prostředků k pobytu. V případě, že mu nebude asistence přiznána, bude vyzván k doplnění těchto dvou náležitostí. Veškeré další náležitosti žádosti o trvalý pobyt musí být předloženy se žádostí.

V roce 2017 pokračoval program poskytování asistence českým krajanům při přesídlení. Realizaci tohoto programu umožnilo přijetí usnesení vlády č. 1014 ze dne 8. prosince 2014, kterým vláda schválila nové zásady politiky vlády k přesídlování osob s prokázaným českým původem (krajanů) žijících v zahraničí.

Účast v programu neznamená pro jeho účastníky automatické povolení trvalého pobytu. Jedná se o zjednodušení celé procedury, zejména tím, že stát přebírá odpovědnost za zajištění ubytování a prostředků k pobytu. Tato zvýhodnění jsou však poskytována pouze osobám, u nichž je taková pomoc namíště, tedy osobám z ohrožených oblastí nebo zdravotně, sociálně či ekonomicky znevýhodněným příslušníkům českých krajaných komunit.

V průběhu roku 2018 do ČR přesídlilo celkem 334 osob – příslušníků českých krajaných komunit z Ukrajiny a Venezuely. Největší množství krajanů se usídlilo v Praze a na území Středočeského, Jihočeského a Plzeňského kraje. Partnerem MV při realizaci tohoto programu je od roku 2015 Arcidiecézní charita Praha, která zajišťuje přímou práci s klienty.

Od počátku programu v roce 2015 do 31. 12. 2018 bylo do ČR přesídleno celkem 1 254 osob. Průměrná doba jejich pobytu v přechodném ubytování zajištěném MV činí 86 dní, což je méně než polovina maximální doby, kterou umožňuje dikce výše uvedeného usnesení vlády.

Program, který je v souladu s výše uvedeným usnesením vlády, je otevřen k účasti příslušníkům českých krajanských komunit bez ohledu na zemi původu. Program bude pokračovat i v roce 2018, s ohledem na zájem klientů i v letech následujících, přičemž lze předpokládat rozšíření cílové skupiny o krajany z dalších oblastí, zejména z Jižní Ameriky.

7.8 Projekt Ukrajina

Projekt byl zahájen dne 9. listopadu 2015 a je určen pro tuzemské zaměstnavatele, kteří dlouhodobě nemohou obsadit volné pracovní místo vysoce kvalifikovaným specialistou z řad občanů ČR, resp. EU. Cílem projektu je dosažení časových úspor při přijímání a vyřizování žádostí o zaměstnanecké a modré karty pro specialisty z Ukrajiny, kteří budou na území ČR vykonávat vysoce kvalifikovanou práci v oblasti výroby, služeb nebo ve veřejném sektoru.

Projekt byl využíván mnohem více než v prvním roce fungování (2016), kdy byla roční kvóta 500 osob naplněna zhruba jen z poloviny (229). V roce 2017 bylo do projektu zařazeno 109 společností působících v ČR a 555 uchazečů o zaměstnání z Ukrajiny, a tím byla roční kvóta vyčerpána. Největší zájem byl o IT profese (vývojáři softwarů, programátoři a IT specialisté atd.), zájem se také zvýšil o lékařské i nelékařské zdravotnické pracovníky.

7.9 Režim Ukrajina

Režim Ukrajina je režim zvláštního zacházení pro kvalifikované zaměstnance z Ukrajiny, projekt byl zahájen dne 1. srpna 2016.

Režim Ukrajina je určený pro tuzemské zaměstnavatele, kteří dlouhodobě nemohou obsadit volné pracovní místo středně či méně kvalifikovaným pracovníkem z řad občanů ČR, resp. EU. Cílem projektu je dosažení časových úspor při přijímání a vyřizování žádostí o zaměstnanecké karty pro pracovníky z Ukrajiny, kteří budou na území ČR vykonávat středně či méně kvalifikovanou práci v oblasti výroby, služeb nebo ve veřejném sektoru. O zařazení konkrétního zaměstnavatele do Režimu Ukrajina rozhodovali garanti (tj. Hospodářská komora ČR, CzechInvest,

Svaz průmyslu a dopravy ČR, Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR, Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR), kteří by měli u každého jednotlivě posuzovat potřebnost zařazení.

Vláda ČR svým usnesením č. 105 ze dne 8. února 2017 **rozšířila původní kapacitu Režimu Ukrajina**, která činila 3 800 osob ročně, **na 9 600**. Koordinační orgán s účinností od 1. července 2017 zavedl v rámci Režimu Ukrajina zvláštní postup pro **nabírání hromadných žádostí** o zaměstnanecké karty (více než 50 najednou). Roční kvóta pro hromadné žádosti činí 600 osob ročně. V případě hromadné žádosti se vyžaduje vyšší míra součinnosti zaměstnavatele. Jednak je to závazek, že věc proděná se svými stávajícími zaměstnanci, jednak že bude spolupracovat s Centrem na podporu integrace cizinců a doloží stanovisko samosprávy v obci, kde budou nově přichozí cizinci ubytováni.

Rovněž bylo vládou ČR schváleno personální posílení MZV a MV, což vedlo k dvojnásobné úspoře času při vyřizování žádostí. Před personálním posílením Generálního konzulátu ČR ve Lvově činila doba od zařazení do Režimu Ukrajina po přijetí žádosti o zaměstnaneckou kartu 221 dní. Po personálním posílení to bylo 128 dní. Od 1. května 2017 Generální konzulát ČR ve Lvově zpracovává v rámci Režimu Ukrajina 800 žádostí měsíčně – pro srovnání – jen v roce 2015 bylo na celé Ukrajině vyřízeno 1 200 žádostí.

Celkem bylo v roce 2017 do Režimu Ukrajina zařazeno přibližně 14 200 uchazečů od 870 společností.

7.10 Dobrovolné návraty zajišťované Ministerstvem vnitra České republiky

Nedílnou součástí migrační politiky je také **návratová politika**, kdy ČR, stejně jako ostatní země EU, vždy preferuje možnost dobrovolného návratu před návratem nuceným, tedy vyhoštěním. V rámci členění ústředních orgánů státní správy je problematika migrace, a tedy i dobrovolných návratů, svěřena do gesce MV.

Problematika dobrovolných návratů je v současné době na národní úrovni **upravena zákonem o pobytu cizinců**, který v ustanovení §123a a následujících upravuje možnost cizince (státního příslušníka třetí země) požádat o dobrovolný návrat.

Ve smyslu tohoto ustanovení je to právě MV, konkrétně OAMP, který je kompetentní o žádosti podané cizincem rozhodnout, jeho žádost případně schválit a realizovat.

V oblasti dobrovolných návratů Ministerstvo vnitra zajišťuje nejen samotnou realizaci dobrovolného návratu, ale také veškeré související poradenství a asistenci, které jsou pro úspěšné uskutečnění návratu nezbytné. Mezi zajišťované služby patří jak poskytování informací o dobrovolném návratu cizincům umístěným v zařízeních pro zajištění cizinců, tak návratové poradenství poskytované cizincům s vydaným rozhodnutím o správním vyhoštění, na které nebyl uplatněn institut zajištění. V souvislosti s návratovým poradenstvím je dotčeným cizincům také poskytována asistence při komunikaci se zastupitelskými úřady jejich zemí původu, nejčastěji v souvislosti s vyřízením náhradního cestovního dokladu. Pro cizince, kteří se rozhodli využít možnosti dobrovolného návratu, je ze strany Ministerstva vnitra zajišťována realizace návratu. Tuto poskytuje také IOM, a to včetně přednávratové a v případě potřeby také tranzitní a popříletové asistence.

V roce **2017 bylo Ministerstvem vnitra realizováno celkem 391 dobrovolných návratů**. Z uvedeného počtu bylo 380 osob umístěno v zařízeních pro zajištění cizinců a 11 osob nebylo zajištěno. Nejčastěji byl dobrovolný návrat s Ministerstvem vnitra uskutečněn u státních příslušníků Ukrajiny (277 osob) a Moldavska (60).

Ve spolupráci s IOM byl pak dále realizován dobrovolný návrat u celkem 48 osob, přičemž nečastější destinací byla Ukrajina (13 osob).

7.11 Státní integrační program

Cílem státního integračního programu (SIP) je usnadnit proces integrace osob s udělenou mezinárodní ochranou v pěti klíčových oblastech: bydlení, zaměstnání, vzdělávání a dále v sociální a zdravotní oblasti.

SUZ MV se stala Usnesením vlády č. 36 ze dne 16. 1. 2017 generálním poskytovatelem integračních služeb. Usnesení vlády stanovuje závazné zásady, postupy a finanční rámce programu. V srpnu 2017 pak nabyla účinnosti novela zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, která dala SUZ MV pro realizaci Státního integračního programu také konkrétní zákonný mandát. Šlo o zásadní krok, který vnesl do oblasti azylu nezbytný a potřebný prvek trvalé udržitelnosti a stability.

Účelem Státního integračního programu je podpora azylantů a osob požívajících doplňkové ochrany (oprávněné osoby) při jejich začlenění do společnosti. Jde především o asistenci a sociální poradenství v oblastech bydlení, zaměstnání, vzdělávání, zdravotní a sociální. Spolupráce se řídí individuálním integračním plánem – zásadním dokumentem, který oprávněná osoba sestaví za pomoci sociálního pracovníka. Tento integrační plán přesně vymezuje rámec pro realizaci integračních aktivit a jsou v něm obsažené všechny žádoucí a současně konkrétní aktivity a proveditelné cíle. Stanoven je rovněž individuální rozpočet, jehož maximální výše odpovídá počtu oprávněných osob v dané rodině.

Tento program umožňuje pořídit i základní materiální vybavení oprávněných osob. Všechny aktivity jsou v případě potřeby podporované tlumočníky přítomnými fyzicky i na telefonu a celá spolupráce trvá 12 měsíců.

SUZ MV pro realizaci programu vytvořila síť poradenských míst, jež pokrývá všechny regiony s výraznějším výskytem držitelů mezinárodní ochrany. Využila k tomu dosud existující infrastrukturu integračních azylových středisek v Brně, Havířově, Jaroměřu a Ústí nad Labem – Předlicích (služby pro osoby zde ubytované). K těmto střediskům přibyla ještě nově zřízená kontaktní místa pro osoby pobývajících mimo IAS, nacházejí se v Praze, Brně, Ostravě, Pardubicích a v Ústí nad Labem. Zde má sociální pracovník k dispozici kancelář se zázemím a spravuje svou spádovou oblast.

Na úrovni řízení celého systému probíhá pravidelná, intenzivní a nezbytná koordinace postupů mezi oddělením Státního integračního programu SUZ MV a oddělením integrace a přesídlování OAMP MV, jehož úlohou je autorizovat každý individuální integrační plán a celkově vykonávat nad realizací programu metodický dohled a poskytovat mu podporu.

V roce 2017 bylo uzavřeno 104 nových integračních plánů pro jednotlivce i rodiny. Celkem se jednalo o 180 osob. Souběžně s tím probíhaly práce i na integračních plánech uzavřených v předcházejícím období (92 plánů z roku 2016).

Fáze integrace a individuální integrační plán

Integrace je dlouhodobý proces, který zasahuje do všech sfér života osoby s udělenou mezinárodní ochranou. Úvodní integrační aktivity

v rámci SIP probíhají ve dvou fázích, a sice pobytem v integračních azylových střediscích Ministerstva vnitra a následně usídlením v obcích České republiky.

V první fázi mají držitelé mezinárodní ochrany možnost využít dočasného ubytování v některém z integračních azylových středisek (IAS) Ministerstva vnitra provozovaných SUZ. V současnosti jsou provozována celkem čtyři IAS: v Jaroměři-Josefově, v Ústí nad Labem – Předlicích, v Brně-Židenicích a v Havířově. V těchto střediscích mají klienti k dispozici samostatné bytové jednotky, ve kterých platí nájemné a poplatky za služby. Pobyt ve středisku je zaměřen na úvodní adaptaci na život v České republice, bezplatný intenzivní kurz českého jazyka, na vyhledávání trvalého bydlení a nalezení zaměstnání, příp. zvyšování kvalifikace s cílem získat uplatnění na trhu práce.

Poskytovatel ve spolupráci s držitelem mezinárodní ochrany, pracovníky IAS a ostatními organizacemi připraví individuální integrační plán (IP). IP je základní dokument popisující integrační cíle u konkrétní osoby a průběh integrace v níže uvedených klíčových oblastech integrace. IP je zpracován již v průběhu pobytu v IAS. Pokud osoba s mezinárodní ochranou nepobývá v IAS, je s ní IP zpracován v co nejkratší době po udělení mezinárodní ochrany. IP je aktualizován podle potřeb zjištěných v průběhu integrace oprávněné osoby.

SIP v oblasti výuky českého jazyka realizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy formou základního bezplatného jazykového kurzu s dotací 400 hodin výuky v zařízeních SUZ i mimo tato zařízení. Kurz je skupinového, případně individuálního typu, trvá cca 12 měsíců a je zakončen zkouškou a vydáním osvědčení o jeho absolvování a o vykonání závěrečné zkoušky.

Další právní subjekty spolupracující při realizaci SIP kromě dotčených resortů:

- **Obce**

Formou aktivní spolupráce s Ministerstvem vnitra a poskytovatelem při začleňování osob s mezinárodní ochranou do obcí, a to zejména v oblastech bydlení, zaměstnání a v oblasti sociální. Nabídkou jsou účasti v aktivitách probíhajících na území obce.

- **Nestátní neziskové organizace**

Na realizaci SIP se spolu s Ministerstvem vnitra a generálním poskytovatelem integračních služeb podílejí i nestátní neziskové organizace, jako např. Poradna pro integraci (PPI), Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU), Sdružení pro integraci a migraci (SIMI), InBáze, Arcidiecézní charita Praha, Diecézní charita Brno, Diecézní katolická charita Hradec Králové a Farní charita Litoměřice.

Kontrolní otázky a úkoly:

1. *Popište Program podpory obětem obchodování s lidmi.*
2. *V čem je rozdíl Programu potírání nelegální migrace?*
3. *Co znamená zkratka MEDEVAC?*
4. *Kdo je cílovou skupinou přesídlování?*
5. *Co znamená pojem relokace?*
6. *Koho se týká dublinské nařízení?*
7. *Kdo je krajan? Vysvětlete, v čem spočívá asistence při přesídlení krajanů.*
8. *Kdo může využít možností projektu dobrovolných návratů?*
9. *Co znamená zkratka SIP?*

8 Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky

Klíčová slova: dlouhodobé vízum; integrace cizinců; krátkodobé vízum; mezinárodní ochrana; nelegální migrace; přechodný pobyt; trvalý pobyt; vízová povinnost

V této kapitole se zaměříme na statistické informace v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za poslední období. K 31. prosinci 2018 (MV ČR 2019a) bylo v ČR evidováno 566 931 přechodně a trvale pobývajících cizinců, což je oproti stavu na konci roku 2017 o 40 120 osob více. Víc než polovina z nich (cca 51,2 %) měla v ČR povolen trvalý pobyt. Přibližně 59 % evidovaných cizinců pocházelo z tzv. třetích zemí, tedy států mimo EU/EHP a Švýcarska. Nejpočetnější skupinou cizinců na našem území byli státní příslušníci Ukrajiny (131 709 osob), dále občané Slovenska (116 817), Vietnamu (61 143), Ruska (38 223) a Polska (21 279). U cizinců, kteří na území České republiky mají přechodný pobyt, převažuje účel pobytu zaměstnání (46,6 %), dále účel pobytu sloučení rodiny (17,4 %), studium (9,1 %) a podnikání (7,3 %). Nárůst počtu osob byl způsoben zejména pracovní migrací.

Více cizinců pobývá na území České republiky trvale (cca 54 %) než přechodně (46 %). Zatímco cizinci ze třetích zemí v České republice pobývají většinou trvale (68 %), tak u kategorie občanů Evropské unie převažuje pobyt přechodný (62 %). Struktura cizinců z hlediska státních příslušností je dlouhodobě stabilní. **Nejvíce cizinců pochází z Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu**, tyto tři země tvoří nadpoloviční zastoupení všech cizinců v České republice.

Jednou z nejdůležitějších změn v oblasti vízové politiky na evropské úrovni, která se významně dotkla i České republiky, bylo **zrušení vízové povinnosti** pro krátkodobé pobyty v rámci schengenského prostoru občanům Gruzie a Ukrajiny.

V oblasti **krátkodobých víz** byl i v roce 2017 nadále největší zájem o krátkodobé vízum ze strany státních příslušníků Ruska a Číny.

V oblasti dlouhodobých pobytových oprávnění (víza, povolení k pobytu) byl v roce 2017 největší zájem o imigraci do České republiky za účelem výdělečných aktivit (zaměstnání, podnikání). Téměř polovina žádostí o dlouhodobá pobytová oprávnění byla podána za tímto účelem a oproti roku 2016 jejich počet stoupl o více než 90 %. Účel výdělečných aktivit tak předstihl účel vzdělávání, který byl hlavním důvodem imigrace na základě dlouhodobého pobytového oprávnění v roce 2016. Nejčastěji o dlouhodobé pobytové oprávnění v roce 2017 žádali státní příslušníci Ukrajiny, Spojených států amerických, Ruska, Indie a Vietnamu.

Na trhu práce v České republice bylo v roce 2017 evidováno v **postavení zaměstnanců** přes 470 tisíc cizinců, z čehož přes 30 % byli státní příslušníci třetích zemí. Nejvíce se jednalo o státní příslušníky Ukrajiny, Ruska a Vietnamu. Ze států EU se pak jednalo nejčastěji o občany Slovenska, Rumunska, Polska a Bulharska. Cizinců podnikatelů bylo v roce 2017 evidováno cca 87 tisíc, z čehož většina byla z Vietnamu, Ukrajiny a Slovenska.

V roce 2017 bylo podáno **celkem 1 450 žádostí o mezinárodní ochranu**, což je o 28 žádostí méně než v roce 2016. Vývoj v této oblasti lze považovat za stabilní. Česká republika ve srovnání se sousedními zeměmi registruje mnohem méně žadatelů. Ve srovnání s předchozím rokem lze však pozorovat změny ve skladbě zemí původu, ze kterých žadatelé pocházejí. **Nadále jsou nejpočetnější skupinou žadatelů státní příslušníci Ukrajiny**, ačkoli došlo k poklesu jejich počtu. Dále došlo ve srovnání s rokem 2016 k posunu žadatelů z Arménie, Gruzie a Ázerbájdžánu z posledních míst v TOP 10 v roce 2016 na přední místa v roce 2017. Podobně můžeme pozorovat vzestup žadatelů z Kazachstánu, kdy jich bylo evidováno 2× více než v předchozím roce a Kazachstán se nově zařadil do TOP 10. Na druhou stranu došlo k sestupu žadatelů z Iráku z druhé příčky na osmou a pokles byl dále evidován u žadatelů z Kuby, Ruska a Sýrie. Nadále jsou zjišťovány případy, kdy podání žádosti o mezinárodní ochranu je pouze snahou o legalizaci pobytu poté, co byla osoba zadržena bez platného pobytového oprávnění. V roce 2017 se jednalo o 185 cizinců ze třetích zemí, kteří požádali o mezinárodní ochranu po zjištění nelegálního pobytu. Nejčastěji se jednalo o státní příslušníky Ukrajiny, Gruzie a Kuby.

Důležitou součástí migrační politiky je integrace cizinců do společnosti, a proto se integrační politika i v roce 2017 zaměřovala jednak na cizince ze třetích zemí, jednak na azylanty a poživatele doplňkové ochrany, a to zejména s využitím služeb Center na podporu integrace cizinců na úrovni krajů a projektů obcí na lokální úrovni. V roce 2017 byl klíčovým dokumentem *Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu v roce 2017*. Integrační opatření se zaměřovala především na podporu soběstačnosti cizinců a byl posilován systém zajištění informovanosti cizinců pobývajících na území České republiky i potenciálních migrantů v zemích původu.

V oblasti nelegální migrace došlo stejně jako v předchozím roce k poklesu o téměř 10 % a bylo odhaleno 4 738 osob. K nárůstu došlo pouze v kategorii nelegální migrace přes vnější schengenskou hranici, zatímco v kategorii nelegálního pobytu došlo k poklesu.

Z hlediska státních příslušností osob odhalených při nelegálním pobytu bylo v roce 2017 odhaleno nejvíce státních příslušníků **Ukrajiny, Ruska, Vietnamu, Uzbekistánu a Moldavska**. Při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici to byli státní příslušníci **Albánie, uprchlíci dle Konvence 1951 a Ruska**.

Ačkoli je ČR pro mnohé cizince zemí cílovou, z evropského pohledu se jedná spíše o zemi tranzitní, kudy cizinci procházejí v rámci nelegální migrace do zemí západní Evropy nebo skandinávských zemí.

S útlumem tlaku tranzitní nelegální migrace došlo v roce 2017 ke snížení zjištěných osob při **napomáhání k nelegálnímu překročení státních hranic České republiky**. Častou formou napomáhání k nelegální migraci a v posledních letech zejména k pobytu na území České republiky je zajištění neregulérních dokladů. Rozšiřujícím trendem je **výskyt záchytu padělaných či pozměněných rumunských průkazů totožnosti převážně u občanů Ukrajiny a Moldavska**. K legalizaci pobytu jsou nadále využívány účelově uzavřené sňatky či účelová prohlášení o určení otcovství a objevily se i případy účelového sdílení společné domácnosti s občany ČR nebo EU. Dalším zaznamenaným jevem v této oblasti jsou pokusy o zneužívání jazykových zkoušek, jakožto podmínky získání trvalého pobytu na území ČR.

Co se týče **trestné činnosti cizinců**, podíl trestně stíhaných cizinců se na celkovém počtu trestně stíhaných osob v ČR nepatrně zvýšil (o 0,7 %). Počet trestně stíhaných cizinců se oproti roku 2016 zvýšil

o 2,1 % (celkem 7 708). Počet trestně stíhaných cizinců se v posledních letech mírně zvyšuje, nicméně nedosahuje takových hodnot jako v letech 2007–2009, kdy tyto počty přesahovaly 8 tisíc osob. Nejpočetnější skupiny trestně stíhaných osob tvořili státní příslušníci **Slovenska, Ukrajiny a Rumunska**. Největší procentuální nárůst v rámci TOP 10 byl zaznamenán v případě Maďarska a Rumunska.

Pravomocně **odsouzeno bylo v roce 2017 celkem 5 050 cizinců**, což je srovnatelná úroveň jako v předchozím roce.

Pro efektivní migrační politiku **je nezbytné účinně realizovat návratovou politiku**, a to nejen skrze readmisní smlouvy, které představují jeden z nástrojů nucených návratů do země původu, ale také formou dobrovolných návratů. V rámci readmisních smluv bylo v roce 2017 do sousedních států navraceno celkem 126 osob a dalších 793 osob bylo registrováno pro dobrovolný návrat do země původu.

V rámci zefektivnění migrační procedury pro vybrané kategorie cizinců ze třetích zemí v roce 2017 **nadále pokračovala realizace migračních projektů zahájených v předchozích letech**. Zároveň byly **vytvořeny dva nové projekty**. Jeden pro pracovníky v zemědělství a potravinářství z Ukrajiny a druhý pro cizince z vybraných zemí přijaté ke studiu na vysoké škole v České republice.

Mezi další specifické projekty v oblasti migrace i v roce 2017 patřilo přesídlování krajanů (celkem 307 osob z Ukrajiny), program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, stálý zdravotně humanitární program (MEDEVAC) a program Ministerstva vnitra na asistenci uprchlíkům v regionech původu a prevenci velkých migračních pohybů.

Česká republika v oblasti azylu a migrace úzce spolupracuje s mezinárodními organizacemi (IOM, ICMPD, UNHCR), pokračovala v účasti na rozvoji a implementaci nástrojů globálního přístupu k migraci a mobilitě, který představuje koncepční rámec vnější migrační politiky Evropské unie. Česká republika se účastnila neformálních konzultací a na konci roku již formálních mezivládních projednávání dvou významných dokumentů Organizace spojených národů (OSN) postihujících řadu migračních a uprchlických témat (Globální kompakt pro migraci a Globální kompakt pro uprchlíky). Mezinárodní spolupráce ČR v oblasti migrace pokračovala v roce 2017 především spoluprací na úrovni jednotlivých orgánů Evropské unie, včetně jejích agentur jako Evropská agentura pohraniční a pobřežní stráž (FRONTEX) a Evropský azylový podpůrný

úřad (EASO). Česká republika se rovněž soustředila na posílení praktické a operativní spolupráce ve všech aspektech migrace, azylu a ochrany státních hranic, a to jak na úrovni bilaterální, tak na úrovni multilaterální i unijní.

V souvislosti s migrací na evropské úrovni lze konstatovat, že **nelegální migrace do zemí Evropské unie v roce 2017 poklesla**. Současně klesaly počty zjištěných případů na centrální středomořské trase i východní středomořské trase (západobalkánské trase). V absolutních číslech je stále nejvíce využívanou cestou migrantů do Evropy centrální středomořská trasa. V roce 2017 se v souvislosti se změnami na migračních trasách zvýšil počet migrantů ze subsaharské Afriky, nicméně nejvíce migrantů přicházejících do Evropy pochází stále ze Sýrie.

Kontrolní otázky:

1. *Jaký je počet legálně pobývajících cizinců na území ČR?*
2. *Jaká je státní příslušnost nejpočetnějších skupin cizinců?*
3. *Za jakými účely se podávají žádosti o dlouhodobá víza?*
4. *Kolik je evidováno cizinců v postavení zaměstnanců?*
5. *Kolik je evidováno cizinců v postavení podnikatelů?*
6. *Kolik bylo podáno žádostí o mezinárodní ochranu?*

Azyl – ochranný status, který stát poskytuje státnímu příslušníku třetí země nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s rizikem jejího pronásledování z důvodů přesně vyjmenovaných v mezinárodních i národních právních nástrojích (v ČR jsou důvody udělení azylu specifikovány v zákoně o azylu).

Azylant – cizinec, kterému byl udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.

Azylová zařízení – zařízení zřizovaná Ministerstvem vnitra, která slouží k ubytování žadatelů o udělení mezinárodní ochrany či držitelů mezinárodní ochrany. Podle účelu se rozlišují tři druhy: přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko.

Azylový, migrační a integrační fond (AMIF) – finanční nástroj EU poskytující členským státům, mezinárodním organizacím a neziskovým organizacím peněžní prostředky v oblasti azylové politiky, integrace, návratů a solidarity.

Bezpečná třetí země – podle zákona o azylu se bezpečnou třetí zemí rozumí stát jiný než stát, jehož je cizinec státním občanem (v případě osoby bez státního občanství stát posledního trvalého bydliště), ve kterém cizinec pobýval před vstupem na území a vytvořil si tam vazby a do kterého se může tento cizinec vrátit a požádat o udělení postavení uprchlíka podle mezinárodní smlouvy, aniž by byl vystaven pronásledování, mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestu. Přichází-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou.

Bezpečná země původu – podle zákona o azylu se bezpečnou zemí původu rozumí stát, jehož je cizinec státním občanem (v případě osoby bez státního občanství stát posledního trvalého bydliště), v němž státní moc dodržuje lidská práva a je způsobilá zajistit dodržování lidských práv a právních předpisů. Bezpečnou zemí původu neopouštějí její občané z důvodů pronásledování za uplatňování politických práv a svobod nebo z odůvodněného strachu z pronásledování z důvodů rasy, pohlaví, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých

politických názorů nebo z důvodu hrozícího skutečného nebezpečí vážné újmy. Jedná se o stát, který ratifikoval a dodržuje mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách a který umožňuje činnost právníkům osobám, které dohlížejí nad stavem dodržování lidských práv. Přichází-li žadatel o udělení mezinárodní ochrany ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou.

Centra na podporu integrace cizinců (Integrační centra) – regionální zařízení s působností vždy na území celého kraje, které zajišťuje především integrační služby pro legálně pobývajícím cizincem ze třetích zemí (např. kurzy češtiny, sociální a právní poradenství, tlumočení, zajišťování adaptačně-integračních kurzů), informace pro cizince i většinovou společnost vč. veřejné správy, monitoring situace cizinců, podpora společenských akcí pro cizince a majoritu.

Cizinec – dle zákona o pobytu cizinců se cizincem rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie (zákon č. 326/1999, § 1, odst. 2).

Dobrovolný návrat – dobrovolné vycestování cizince z území České republiky do země původu nebo jiného státu, ochotného cizince přijmout. Stát může, při naplnění podmínek stanovených zákonem, nést náklady spojené s dobrovolným návratem cizince (§ 123a zákona o pobytu cizinců a § 54a zákona o azylu).

Dočasná ochrana – ochranný institut výjimečné povahy existující vedle mezinárodní ochrany. Smyslem je rychle a účinně reagovat na hromadné přílivy vysídlených osob ze třetích zemí, které se nemohou vrátit do země svého původu. Může se jednat o osoby, které uprchly z oblastí ozbrojených konfliktů nebo endemického násilí, nebo osoby, kterým vážně hrozí systematické nebo obecné porušování lidských práv, či osoby, které se staly oběťmi takového porušování lidských práv.

Doplňková ochrana – vedle azylu další forma mezinárodní ochrany, která se uděluje cizincům, kteří nesplňují důvody pro udělení azylu, bude-li v řízení o udělení mezinárodní ochrany zjištěno, že v jejich případě jsou důvodné obavy, že pokud by byli tito cizinci vráceni do státu, jejichž jsou státními občany (v případě osob bez státního občanství do státu jejich posledního trvalého bydliště), by jim hrozilo skutečné nebezpečí vážné újmy. Za vážnou újmu se pak považuje uložení nebo vykonání trestu smrti, mučení nebo nelidské či ponižující zacházení nebo trestání žadatele o udělení mezinárodní ochrany, dále vážné ohrožení života nebo lidské důstojnosti z důvodu svévolného násilí v situacích mezinárodního nebo vnitřního

ozbrojeného konfliktu, nebo pokud by vycestování cizince bylo v rozporu s mezinárodními závazky České republiky.

Držitel mezinárodní ochrany – osoba, které byl udělen azyl či doplňková ochrana.

Dublinský systém – označení používané pro mechanismus, kterým je určován stát odpovědný za posouzení žádosti o mezinárodní ochranu, podané na území států Evropské unie a přidružených států státním příslušníkem třetího státu.

Ekonomický migrant – cizinec, který svou zemi opustil dobrovolně s cílem zlepšení svého ekonomického postavení. Ekonomický migrant se může na území ČR vyskytovat jak v legálním, tak v nelegálním postavení v závislosti na oprávnění, kterým disponuje. Ekonomické důvody však nejsou důvodem pro udělení mezinárodní ochrany.

Evropský podpůrný úřad pro otázky azylu (EASO) – agentura EU zaměřená na posilování spolupráce členských států v oblasti azylu a podporu členských států v případech zvětšeného azylového tlaku.

Eurodac – elektronická databáze otisků prstů využívaná v rámci dublinského systému.

Imigrace – změna místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu; imigrace je procesem, při němž se na území států usídlují cizinci (viz definice cizince).

Imigrant – cizinec přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru.

Integrace cizinců – proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty.

Integrační azylové středisko – azylové zařízení sloužící k přechodnému ubytování držitelů mezinárodní ochrany, tedy azylantů a osob, kterým byla udělena doplňková ochrana.

Krajan – každý cizinec, který má prokazatelně český národnostní původ, nebo je dítětem rodiče s českým národnostním původem, nebo dítětem dítěte rodiče s českým národnostním původem.

Krátkodobý pobyt – pobyt v maximální délce 90 dní v jakémkoli 180denním období, kterým se rozumí období 180 dnů bezprostředně předcházející každému dni pobytu (pozn.: délka pobytu je určována podle vstupních a výstupních razítek vyznačených na hraničním přechodu do příslušného cestovního dokladu). Evropská legislativa pak pro účely těchto krátkodo-

bých pobytů rozlišuje třetí země na ty, jejichž občané pro vstup a krátkodobý pobyt na území států uplatňujících společnou vízovou politiku musejí disponovat vízem, a na ty, kteří jsou od tohoto požadavku osvobozeni.

Legální migrace – proces řízeného, státem kontrolovaného přistěhovalectví. ČR může imigraci regulovat prostřednictvím vízové praxe a prostřednictvím pobytových oprávnění. Obecně souvisí s pracovní migrací, v jejímž rámci ČR prostřednictvím regulovaného přijímání cizinců uspokojuje potřeby domácího pracovního trhu. ČR může kontrolovat, v mezích evropského práva, pracovní migraci na svém území, vč. stanovení národních kvót. Dalšími typy legální migrace může být např. migrace za účelem studia nebo sloučení rodiny.

Mezinárodní ochrana – ochrana poskytnutá v České republice cizinci formou azylu nebo doplňkové ochrany.

Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) – mezivládní organizace cílící na zajištění řádného a humánního řízení migrace a mezinárodní spolupráce v oblasti migrace. Od roku 2016 je přidruženou organizací OSN.

Migrace – přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární).

Migrační politika EU – soubor pravidel upravující vstup a pobyt státních příslušníků třetích zemí na území EU. Právní úprava je například obsažena v těchto směrnících: 2003/109/ES (o dlouhodobě pobývajících rezidentech), 2003/86/ES (sloučení rodiny), 2004/38/ES (o právu občanů Unie svobodně se pohybovat) a mnoha dalších, které upravují zejména podmínky pro pobyt za účelem studia, výzkumu, vysoké kvalifikace apod.

Nelegální migrace – v obecné rovině se jedná o migraci, která probíhá bez kontroly a řízení ze strany cílových zemí. Cizinci vstupují do cílových zemí, či v nich pobývají, bez řádného oprávnění (vízum, pobytové oprávnění). Z podstaty souvisí s kategorií uprchlictví. Řada osob, kterým je později přiznána mezinárodní ochrana, vstupuje na území hostitelského státu taktéž nelegálně. Podáním žádosti o mezinárodní ochranu (azyl) je jejich právní status „legalizován“. Ne všichni nelegální migranti, kteří zažádají o mezinárodní ochranu, se však pro ni kvalifikují. V případě nelegální migrace tak často hovoříme o tzv. „smíšených migračních tocích“. Nelegální migrace je zpravidla organizována sítěmi převaděčů a může v sobě proto nést aspekt organizovaného zločinu ve formě obchodu s lidmi.

Nelegální migrant – cizinec, který vstupuje na území ČR bez platného oprávnění nebo v ČR bez platného oprávnění pobývá. Důvody jeho vstupu na území mohou být rozdílné.

Nezletilá osoba bez doprovodu – osoba mladší 18 let, která vstoupila na území České republiky bez doprovodu dospělé osoby, která ji má v péči, a to po dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takové osoby; tato definice zahrnuje i nezletilé osoby, jež jsou ponechány bez doprovodu po vstupu na území členských států.

Občanství Evropské unie – občanem Unie je každý, kdo je občanem členského státu EU. Občanství Unie však nenahrazuje státní příslušnost členského státu, nýbrž ji doplňuje. Občanství EU bylo zavedeno Maastrichtskou smlouvou a vyplývají z něho určitá práva a povinnosti.

Osoba požívající doplňkové ochrany – cizinec, který nesplňuje důvody pro udělení azylu, ale byla mu udělena doplňková ochrana, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení doplňkové ochrany. Podle zákona o azylu se tato forma mezinárodní ochrany uděluje na časově omezenou dobu, ale zásadně po dobu, po níž cizinci hrozí v zemi původu vážná újma.

Pobytové středisko – poskytuje ubytování žadatelům o mezinárodní ochranu, kteří prošli předepsanými vstupními procedurami v přijímacím středisku, a to po dobu řízení ve věci jejich žádosti o mezinárodní ochranu.

Policejní a justiční spolupráce – policejní spoluprací se rozumí předcházení trestným činům v Evropské unii, jejich odhalování a vyšetřování. Výchozím bodem justiční spolupráce je vzájemné uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech, sbližování právních předpisů a stanovení minimálních pravidel.

Přechodný pobyt – je určen pro cizince, kteří jsou občany některého ze států EU, nebo pro státní příslušníky třetích zemí, kteří jsou rodinnými příslušníky občanů EU, a plánují pobývat na území ČR přechodně déle než 3 měsíce.

Přesídlení – institucionalizované přemístění osoby v postavení uprchlíka, která se nachází v zemích mimo EU. ČR nemá právní povinnost tyto osoby přijímat. Zákon o azylu však takový postup v případě potřeby umožňuje, a to na základě vlastního předvýběru osob a důkladného bezpečnostního prověření.

Přijímací středisko – azylové zařízení, ve kterém jsou podávány žádosti o udělení mezinárodní ochrany a které slouží k ubytování cizince do doby provedení identifikačních a zdravotních úkonů nebo po dobu, po níž tak stanoví zákon o azylu.

Rada pro spravedlnost a vnitřní věci – zasedání ministrů vnitra a spravedlnosti všech členských států EU konající se obvykle jednou za tři měsíce. Cílem je zaručit základní práva, zajistit volný pohyb osob v rámci EU a poskytnout občanům vysokou úroveň ochrany. Odpovídá za azylovou a přistěhovaleckou politiku, justiční spolupráci v občanských a trestních věcech, civilní ochranu a boj proti závažné a organizované trestné činnosti a terorismu.

Řízení o udělení mezinárodní ochrany – výkon správních činností směřujících k posouzení skutečností uvedených v žádosti o udělení mezinárodní ochrany a při poskytnutí údajů k podané žádosti o udělení mezinárodní ochrany v souladu s příslušnými právními normami; je zahájeno podáním žádosti o udělení mezinárodní ochrany.

Schengen – lucemburské město, nalézající se na trojmezí Lucemburska, Francie a Německa, ve kterém došlo dne 14. 6. 1985 k podpisu „Schengenské dohody“ a dne 19. 6. 1990 i „Schengenské prováděcí úmluvy“. Tento pojem se často používá jako zjednodušené označení schengenské spolupráce, která vytvořila chybějící instrument k naplnění volného pohybu osob a přepravy a pohybu zboží.

Schengenské acquis – rozumí se jím Schengenská dohoda, Schengenská prováděcí úmluva, Protokoly a úmluvy o přistoupení k Schengenské dohodě a Schengenské prováděcí úmluvě s příslušným Závěrečným aktem a prohlášeními a Rozhodnutí a prohlášení Výkonného výboru a akty k provedení úmluvy, které byly vydány orgány, na něž Výkonný výbor přenesl své rozhodovací pravomoci a další legislativní dokumenty rozvíjející a navazující na původní akty.

Schengenský informační systém (SIS) – společný informační systém států zapojených do schengenské spolupráce, jehož hlavním účelem je udržení vysoké úrovně bezpečnosti ve společném prostoru bez kontrol. SIS umožňuje členským státům sdílet informace o osobách a o věcech, které jsou využívány při provádění hraničních kontrol a jiných policejních a celních kontrol ve vnitrozemí, i při posuzování žádostí o udělení víza či povolení k pobytu.

Společný evropský azylový systém – systém společných pravidel v oblasti azylu na poli EU. Obsahuje pravidla pro řízení o mezinárodní ochraně, pravidla pro obsah uděleného statusu a společná pravidla pro materiální přijetí osob, které o mezinárodní ochranu v EU žádají. V první fázi budování společného evropského azylového systému bylo cílem harmonizovat právní rámce členských států na základě společných minimálních norem v uvedených třech oblastech. V druhé fázi budování společného systému

šlo o dosažení vyššího společného standardu v uvedených třech oblastech. Systém je v současnosti tvořen jak legislativními, tak praktickými a finančními prvky.

Státní integrační program – program, jehož cílem je usnadnit proces integrace osob s udělenou mezinárodní ochranou v pěti klíčových oblastech: bydlení, zaměstnání, vzdělávání a dále v sociální a zdravotní oblasti.

Státní příslušník třetí země – občan státu, který není členem Evropské unie a není zároveň občanem Islandu, Lichtenštejnska, Norska či Švýcarska.

Trvalý pobyt – jeden z druhů pobytů cizinců na území ČR. Je upraven zákonem č. 326/1999. Nejčastěji je udělován po splnění podmínky nepřetržitého pobytu na území ČR; dále může být udělen bez podmínky předchozího nepřetržitého pobytu na území ČR či po řízení o azylu.

Uprchlík – osoba, která splňuje definiční znaky uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant.

Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) – mezinárodní instituce v rámci Organizace spojených národů (OSN) zaměřená na poskytování pomoci uprchlíkům, osobám bez státní příslušnosti a vnitřně vysídlených osob.

Vnější hranice EU – v kontextu Schengenu se vnější hranicí rozumí pozemní, vzdušné a mořské hranice členských států, pokud nejsou vnitřními hranicemi. Vnější hranice České republiky se nacházejí pouze na mezinárodních letištích.

Vnitřně vysídlená osoba – osoby nacházející se v obdobně nepříznivém postavení v zemi původu jako uprchlíci. Tyto osoby však na rozdíl od uprchlíků nehledají ochranu v jiném státě, ale zůstávají v zemi původu, aniž by překročily státní hranici do sousední země. Není možné je označit za uprchlíky podle definice Ženevské úmluvy, neboť se nenacházejí mimo zemi původu.

Vnitřní hranice EU – v kontextu Schengenu se vnitřní hranicí rozumí společné pozemní hranice členských států, letiště, která se nacházejí na území členských států a jsou určena pro provozování leteckých spojení pouze mezi členskými státy, a v neposlední řadě i námořní přístavy určené pro pravidelnou trajektovou dopravu výlučně z území na území členských států, bez přerušení plavby v přístavech mimo toto území. V případě České republiky tvoří vnitřní hranice společné pozemní hranice se sousedními státy, včetně říčních a jezerních hranic, a letiště nacházející se na území České republiky, na kterých jsou provozovány lety mezi Českou republikou a ostatními členskými státy schengenského prostoru (tj. vnitrostátní

letišť a mezinárodní letišť v případě uskutečňování letů, při nichž není překročena vnější hranice).

Vyhoštění

a) trest podle českého trestního zákoníku (§ 80 zákona č. 40/2009 Sb.), který může postihnout pouze cizince. Vztahuje se vždy na celé území České republiky a jeho účelem je zabránit pachateli v páchání další trestné činnosti na tomto území, vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem. Trest vyhoštění je možné uložit samostatně nebo vedle jiného trestu. Uložit jej lze buď na dobu určitou od jednoho roku do deseti let, po jejímž uplynutí se odsouzený může opět do České republiky vrátit, anebo na dobu neurčitou, tedy natrvalo. Při rozhodování o délce trvání trestu soud přihlíží k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, možnostem nápravy a poměrům pachatele a ke stupni ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu;

b) správní vyhoštění: situace, kdy forma zákazu nemusí mít povahu trestu. Správní vyhoštění nedobrovolně ukončuje pobyt cizince na území České republiky a zároveň stanovuje dobu, po kterou bez splnění zákonem výslovně stanovených podmínek nesmí cizinec na území České republiky vstoupit. To může postihnout pouze cizince, protože pro české občany platí bezvýjimečná ústavní zásada svobodného vstupu na území státu a nemožnosti je k opuštění vlasti nutit.

Zákon o azylu – zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů – právní norma upravující problematiku mezinárodní ochrany v ČR v souladu s mezinárodními dokumenty, především vstup a pobyt cizince žádajícího Českou republiku o ochranu, průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany, práva a povinnosti žadatelů o udělení mezinárodní ochrany, azylantů a osob požívajících doplňkové ochrany, péči o žadatele o udělení mezinárodní ochrany, státní integrační program.

Zákon o pobytu cizinců – zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů – právní norma upravující podmínky vstupu a pobytu cizince na území České republiky, včetně jeho vycestování z území; vymezuje působnost Policie ČR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí v této oblasti státní správy.

Zařízení pro zajištění cizinců (ZZC) – zařízení provozované Ministerstvem vnitra, prostřednictvím jím zřízené organizační složky státu – Správy uprchlických zařízení, do kterého je umístěn cizinec na základě rozhodnutí o zajištění. Policie je oprávněna zajistit pouze cizince staršího 15 let, a jen z důvodů stanovených zákonem (hlavy XI–XIII zákona o pobytu cizinců).

ců). Důvody (účely) zajištění jsou obecně: správní vyhoštění, vycestování a průvoz či předání cizince podle mezinárodní smlouvy.

Země původu – země, jejímž je žadatel o udělení mezinárodní ochrany státním příslušníkem. V případě, že jde o osobu bez státní příslušnosti, je to stát jejího posledního trvalého bydliště. Tím se rozumí stát, kde osoba bez státního občanství před vstupem na naše území pobývala a vytvořila si k tomuto státu vazby trvalejší povahy.

Zjevně nedůvodná žádost o udělení mezinárodní ochrany – žádost, která naplňuje znaky § 16 zákona o azylu (zejména v případě, kdy žadatel uvádí pouze ekonomické důvody, uvádí nesprávné údaje o své totožnosti, přichází z bezpečné země původu nebo ze třetí bezpečné země a jiné). Žádost je zamítnuta ve zkráceném řízení.

Zpětvzetí žádosti o udělení mezinárodní ochrany – úkon, písemná žádost, kterou podává žadatel o udělení mezinárodní ochrany; na základě tohoto úkonu správní orgán kompetentní k řízení o žadatelem podané žádosti o mezinárodní ochranu (tj. Ministerstvo vnitra) řízení o podané žádosti zastaví.

Žadatel o udělení mezinárodní ochrany – podle zákona o azylu se jedná o cizince, který požádal Českou republiku o mezinárodní ochranu, o níž dosud nebylo pravomocně rozhodnuto, nebo o cizince, který podal žádost o mezinárodní ochranu v jiném státě, který aplikuje tzv. dublinský systém a Česká republika jej převzala na své území za účelem provedení řízení o udělení mezinárodní ochrany.

Žádost o udělení mezinárodní ochrany – žádost podaná cizincem, z níž je patrné, že cizinec hledá v České republice ochranu před pronásledováním nebo před hrozící vážnou újmou.

Ženevská úmluva – úmluva o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951, ve znění Newyorského protokolu ze dne 31. ledna 1967, publikována pod sdělením č. 208/1993 Sb.

10 Použitá a doporučená literatura

1. Alexander, J. C. (2006). Promýšlení „způsobů začlenění“: asimilace, napojování a multikulturalismus jako varianty občanské participace. In: Marada, R. (Ed.). Etnická různost a občanská jednota. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
2. Brouček, S. (2006). Hledání důvěry imigrační skupiny v prostředí české majoritní společnosti. Vietnamské etnikum. In: Uherek, Z. (Ed.). Kultura – společnost – tradice. 2. soubor statí z etnologie, folkloristiky a sociokulturní antropologie. Praha: Etnologický ústav AV ČR.
3. CVVM (2008). Postoje české veřejnosti k cizincům. Praha: CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [online] [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100779s_ov80429.pdf
4. Čmejrková, S. (2001) Naše a cizí v interetnické a interpersonální jazykové komunikaci. In: Bogoczová, I. (Ed.) Tváře češtiny. Ostrava: Ostravská univerzita
5. Encyklopedie migrace. [online] [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/aktuality/>
6. Imigrační portál České republiky. [online] [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://www.imigracniportal.cz/>
7. Janská, E., Drbohlav, D. (2001). Reemigrace volyňských a „černobylských“ Čechů. In: Šišková, T. (Ed.) Menšiny a migranti v České republice. Praha: Portál, s. 107–115.
8. Jungwirth, T. (2019). Cesty k prosperitě. Migrace a rozvoj v České republice. [online] [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.charita.cz/res/archive/025/002831.pdf?seek=1557957542>
9. Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, z. s. (2017). Výroční zpráva za rok 2017. [online] [cit. 2019-02-03]. Dostupné z: <http://www.migracnikonsorcium.cz/wp-content/uploads/2018/12/Konsorcium-vyrocnizprava-2017-final.pdf>
10. Lee, E. S. (1966). A Theory of Migration. Demography 3(1): 47–57.
11. Leontyeva, Y., Mikešová, R., Tollarová, B. (2018). Pražané s cizím pasem. Výsledky výzkumu cizinců a cizinek ze zemí mimo EU žijících v české metropoli. Praha: Sociologický ústav. [online] [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/leontiyeva-mikeso>

va-tollarova-prazane_s_cizim_pasem-vysledky_vyzkumu_cizincu_a_cizinek_ze_zemi_mimo_eu_zijcich_v_ceske_metropoli_0.pdf

12. MV ČR (2019a). Migrační a azylová politika České republiky. [online] [cit. 2019-05-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/migrace-web-uvod-migrace.aspx>
13. MV ČR (© 2019b). Terminologický slovník. [online] [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>
14. Nekorjak, M. (2009). Mezi světy: organizované zaměstnávání migrantů z Ukrajiny v České republice (disertační práce). Brno: Fakulta sociálních studií.
15. Organizace pro pomoc uprchlíkům. Odborné sociální poradenství. [online] [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.opu.cz/cs/co-delame/pravni-poradenstvi/co-nabizime/>
16. Pieterse, J. N. (2003). Social capital and migration: Beyond ethnic economies. *Ethnicities* 3(1): 29–58. DOI: 10.1177/1468796803003001785.
17. Rákoczyová, M., Trbola, R. (2009). Sociální integrace přistěhovalců v České republice. Praha: SLON.
18. Sdružení pro integraci a migraci. Informace pro cizince. [online] [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <https://www.migrace.com/cs/podpora/ke-stazeni/prakticke-informace-pro-cizince>
19. Správa uprchlického zařízení MV ČR (© 2017). Regionální integrační centra. [online] [cit. 2019-02-02]. Dostupné z: <http://www.suz.cz/co-delame/provoz-zarizeni/>
20. Uherek, Z., Korecká, Z., Pojarová, T., a kol. (2008). Cizinecké komunity z antropologické perspektivy. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.
21. Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). In: Sběrka zákonů České republiky, částka 39/1998.
22. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). In: Sběrka zákonů České republiky, částka 106/1999.
23. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 106/1999.
24. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Sběrka zákonů České republiky, částka 190/2004.

Internetové adresy

Ministerstvo vnitra ČR – www.mvcr.cz

Internetová stránka MPSV o integraci cizinců pro státní úředníky –
www.cizinci.cz

Internetová stránka IOM a MPSV určená pro cizince – www.domavcr.cz

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí – www.umpod.cz

Amnesty International – www.amnesty.cz

Centrum pro otázky migrace – www.mingrace.ecn.cz

Česká katolická charita – www.charita.cz

Český helsinský výbor – www.helcom.cz

Člověk v tísni – společnost při České televizi (PINF) – www.clovekvtsni.cz

Komunitní centrum Brno – www.p-p-i.cz

Mezinárodní organizace pro migrace (IOM) – www.iom.cz

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) – www.opu.cz

Poradna pro integraci (PPI) – www.p-p-i.cz

Poradna pro občanství, občanská a lidská práva – www.poradna-prava.cz

Poradna pro uprchlíky (PPU) – www.ppu.ecn.cz

Sdružení občanů zabývajících se emigranty (SOZE) –
<http://soze.hyperlink.cz/Web/index.htm>

11

Seznam použitých zkratek

ADCH Praha	Arcidiecézní charita Praha
AMIF	Azylový migrační a integrační fond
ANACEN	Analytické centrum pro ochranu státních hranic a migraci
AVRR	Asistovaný dobrovolný návrat a reintegrace (Assisted Voluntary Return and Reintegration)
ČJ	Český jazyk
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
FRONTEX	Evropská agentura pohraniční a pobřežní stráž
IAS	Integrační azylové středisko
ICIS	Cizinecký informační systém (Interpol)
ICMPD	Mezinárodní středisko pro rozvoj migrační politiky (International Centre for Migration Policy Development)
ICP	Inspektorát cizinecké policie
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration)
KČ PČR	Krajské ředitelství policie České republiky
MEDEVAC	Stálý zdravotně humanitární program
MF	Ministerstvo financí
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Ministerstvo spravedlnosti

MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZV	Ministerstvo zahraniční věcí
NNO	Nestátní nezisková organizace
NP	Nelegální pobyt
OAMP	Odbor azylové a migrační politiky
OCP	Oddělení cizinecké policie
PČR	Policie České republiky
PoS	Pobytové středisko
PřS	Přijímací středisko žadatelů o azyl
SIP	Státní integrační program
SIS	Schengenský informační systém
SOZE	Sdružení občanů zabývajících se emigranty
SUZ	Správa uprchlických zařízení MV ČR
UNHCR	Úřad vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees)
ÚOOZ	Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
ZÚ	Zastupitelský úřad
ZZC	Zařízení pro zajištění cizinců

**STÁTNÍ A NESTÁTNÍ SEKTOR V OBLASTI
MIGRACE A INTEGRACE**

Světlana Porsche

Vydavatel: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Sazba a jazyková redakce: Zuzana Straková

Tisk: Typodesign, s. r. o., České Budějovice

1. vydání 2019

76 stran

ISBN 978-80-7394-765-1